

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση

Τίτλος:

«Όμορφη και παράξενη πατρίδα...»

Η εικόνα της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση· από την παράδοση στο μοντερνισμό»

Συγγραφή: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

Εφαρμογή: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι .Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

«Όμορφη και παράξενη πατρίδα ... Η εικόνα της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση από την παράδοση στο μοντερνισμό»

Εφαρμογή σεναρίου

Καλλιόπη Κωτσάκη

Δημιουργία σεναρίου

Καλλιόπη Κωτσάκη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

Πρότυπο Πειραματικό Λύκειο Πανεπιστημίου Κρήτης Ρέθυμνο

Χρονολογία

Από 6-2-2013 έως 20-3-2013.

Διδακτική/θεματική ενότητα

Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

12 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής

II. Εικονικός χώρος: ιστολόγιο τάξης

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

- Οι μαθητές ήταν εν μέρει εξοικειωμένοι με την ανάγνωση ποιητικών κειμένων καθώς «διαβάζουν» ποίηση (νεοελληνική-ευρωπαϊκή) και στο Γυμνάσιο, αλλά και στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Γνώριζαν τα βασικά στοιχεία της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης από το μάθημα της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο. Στις υπάρχουσες γνώσεις προστέθηκε και η νέα γνώση που απαιτούσε η εφαρμογή του σεναρίου και αφορούσε α) τα λογοτεχνικά ρεύματα (ρομαντισμός, κλασικισμός, παρνασσισμός, συμβολισμός, υπερρεαλισμός) και τον εντοπισμό των χαρακτηριστικών τους και β) την «ποιητική» εικόνα της πατρίδας.
- Οι μαθητές είχαν ικανοποιητική γνώση των προγραμμάτων του Η/Υ: Μηχανή Αναζήτησης, Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου (ΠΕΚ), ενώ χρειάστηκε να εξοικειωθούν με το πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων (PowerPoint) και να μάθουν και στη συνέχεια να εξοικειωθούν με την ανάρτηση αρχείων σε ηλεκτρονικό περιβάλλον (ιστολόγιο).
- Απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή του σεναρίου ήταν ο εξοπλισμός της αίθουσας διδασκαλίας με φορητό Η/Υ, βιντεοπροβολέα, η πρόσβαση στο διαδίκτυο και η χρήση του εργαστηρίου πληροφορικής σε συγκεκριμένες διδακτικές ώρες.
- Η εφαρμογή του σεναρίου στηρίχτηκε κυρίως στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας με την οποία οι μαθητές ήταν εξοικειωμένοι. Παράλληλα χρησιμοποιήθηκαν και άλλες διδακτικές μέθοδοι όπως ο κατευθυνόμενος διάλογος, ο καταγισμός ιδεών, η μετωπική διδασκαλία-εισήγηση.
- Την επιλογή εκ μέρους του εκπαιδευτικού των ποιητικών κειμένων, που θεωρεί ότι είναι κατάλληλα, για να αντιληφθούν αρχικά και στη συνέχεια να κατανοήσουν οι μαθητές την «εικόνα» της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση: Πώς παρουσιάζεται στην παραδοσιακή ποίηση η πατρίδα και ποια στοιχεία τη

συνθέτουν στον μοντερνισμό; Ποια είναι τα συστατικά της ως σύνθετη έννοια;

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Καλλιόπη Κωτσάκη, «*Όμορφη και παράξενη πατρίδα ... Η εικόνα της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση: από την παράδοση στο μοντερνισμό*», Νεοελληνική Λογοτεχνία Α' Λυκείου, 2012.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο στην εφαρμογή του αναπτύχθηκε σε τρεις φάσεις: «πριν την ανάγνωση» δύο ώρες, «ανάγνωση» εννέα ώρες, «μετά την ανάγνωση» μία διδακτική ώρα. Η γ' φάση «μετά την ανάγνωση» ολοκληρώθηκε, μαζί και το σενάριο, με τη συνάντηση της ολομέλειας του τμήματος με την ποιήτρια Μ. Βλαχάκη και τη συζήτηση μαζί της για την ποίηση.

Στην α' φάση, «πριν την ανάγνωση», ανοίξαμε τον διάλογο με την ποίηση. Δώσαμε το περίγραμμα του όρου, αναδείξαμε την ποικιλία των θεμάτων της. Επιλέξαμε να διαβάσουμε ποιητικά κείμενα διαφορετικών εποχών και λογοτεχνικών ρευμάτων με κοινό θεματικό άξονα την πατρίδα. Έτσι γνωρίσαμε και κατανοήσαμε την αλλαγή της ποίησης στην πορεία της από την παράδοση στον μοντερνισμό.

Στη β' φάση, την αναγνωστική, οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες διάβασαν δείγματα παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης, διαφορετικών λογοτεχνικών ρευμάτων και εστίασαν στην έννοια της πατρίδας, στα συστατικά που ο κάθε ποιητής χρησιμοποιεί για να την παρουσιάσει και στον τρόπο γραφής του. Οι μαθητές διάβασαν τα κείμενα και επεξεργάστηκαν τα φύλλα εργασίας. Η χρήση του επεξεργαστή κειμένου βοήθησε τους μαθητές να κατανοήσουν τον τρόπο που

δομείται ένα ποιητικό κείμενο και ο ψηφιακός υπομνηματισμός τούς δίνει τη δυνατότητα να σχολιάσουν με τη δική τους προοπτική ένα ποίημα.

Στη διάρκεια της β' φάσης αποφασίσαμε α) την οργάνωση ενός μικρού αφιερώματος για τα 70 χρόνια από το θάνατο του Κ. Παλαμά. Αφορμή στάθηκε η ανάγνωση αποσπάσματος του «Προφητικού Λόγου» από το έργο του ποιητή *Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου* β) τη συνάντηση με την χανιώτισσα ποιήτρια Μαρινέλλα Βλαχάκη. Κατά συνέπεια η προετοιμασία της εκδήλωσης μας έδωσε τη δυνατότητα να ασχοληθούμε με την ποίηση και άλλες ώρες, εκτός σεναρίου.

Στην γ' φάση, «μετά την ανάγνωση», στην τάξη και σε ολομέλεια συζητήσαμε ανακεφαλαιωτικά για την «ποιητική» εικόνα της πατρίδας για περίπου είκοσι λεπτά. Στη συνέχεια, καθώς γνωρίζαμε για την επίσκεψη της ποιήτριας στην τάξη αποφασίσαμε στη συνάντηση-συζήτηση μαζί της να τεθούν ερωτήματα γύρω από την ποίηση και τον ρόλο της στην καθημερινότητα μας. Η δίωρη συνάντηση-συζήτηση μαζί της στην τάξη μας θεωρήσαμε ότι ολοκλήρωσε την γ' φάση, «μετά την ανάγνωση», του σεναρίου μας.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η εικόνα της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση ήταν ο τίτλος του σεναρίου που εφαρμόστηκε. Η πατρίδα, όμορφη και παράξενη, υμνήθηκε, λατρεύτηκε, κατηγορήθηκε, αγαπήθηκε, πίκρανε και απογοήτευσε. Η ποίηση, ευαίσθητος δέκτης, παρουσίασε τις διαφορετικές εικόνες της πατρίδας επισημαίνοντας τη συνάρτησή της με τα ιστορικά γεγονότα και τα πολιτιστικά ρεύματα. Οι εικόνες της πατρίδας αλλά και η στάση και τα συναισθήματα των ποιητών δημιουργών παρουσιάστηκαν στο σενάριο μέσα από συγκεκριμένα ποιήματα διαφορετικών εποχών και λογοτεχνικών ρευμάτων. Έτσι οι μαθητές κατανόησαν μέσα από την ποίηση ότι η πατρίδα είναι μια σύνθετη έννοια που δεν αναφέρεται μόνο στον τόπο που κατοικεί ένας λαός αλλά αναφέρεται κυρίως στις ιδέες, στις αξίες, στα ιδανικά, στον πολιτισμό και στην

ιστορία του. Γνώρισαν την «ψυχή» της πατρίδας μέσα από μια ποιητική πορεία μετάβασης από την παράδοση στον μοντερνισμό.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώξαμε οι μαθητές :

- Να συνειδητοποιήσουν την αλλαγή της ποίησης μέσα στον χρόνο, ως αποτέλεσμα της σχέσης της με την εποχή.
- Να αντιληφθούν την εξέλιξη της ποίησης στο γενικότερο πλαίσιο πολιτισμικών και καλλιτεχνικών ρευμάτων.
- Να διαβάσουν ποιητικά κείμενα που αναφέρονται στην πατρίδα και να συνειδητοποιήσουν ότι η εικόνα της πατρίδας και τα χαρακτηριστικά της, που διαμορφώνονται ανά εποχή, αποτυπώνονται στο περιεχόμενο και στη μορφή του ποιητικού κειμένου.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- Να κατανοήσουν τους όρους παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση εντοπίζοντας τα χαρακτηριστικά τους σε ποιητικά κείμενα.
- Να εντοπίζουν τα χαρακτηριστικά των λογοτεχνικών ρευμάτων, που ακολουθούν οι ποιητές για να σκιαγραφήσουν την εικόνα της πατρίδας.
- Να γνωρίσουν την ποιητική εικόνα της πατρίδας, όπως παρουσιάζεται από τους ποιητές των λογοτεχνικών ρευμάτων του ρομαντισμού, του κλασικισμού, του παρνασισμού, του συμβολισμού, του υπερρεαλισμού.

Γραμματισμοί

Με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας του σεναρίου επιδιώξαμε οι μαθητές να μπορούν:

- Να διακρίνουν στα ποιήματα τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης.

- Να εντοπίζουν τα χαρακτηριστικά του ρομαντισμού, του κλασικισμού, του παρνασισμού, του συμβολισμού, του υπερρεαλισμού στα ποιητικά κείμενα.
- Να διαβάζουν ποιητικά κείμενα για την πατρίδα με την αντίληψη της πολυσημίας του ποιητικού λόγου.
- Να αντιλαμβάνονται την πατρίδα ως σύνθετη έννοια με συστατικά την ελευθερία, την ανεξαρτησία, τη δικαιοσύνη, τον αγώνα, τα ιδανικά, την αξιοπρέπεια.
- Να διαβάζουν την ποίηση ως πολιτιστικό καθρέφτη της εποχής.

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο εφαρμόστηκε σε τρεις φάσεις («πριν την ανάγνωση», «ανάγνωση», «μετά την ανάγνωση») και στηρίχτηκε σε συνδυασμό διδακτικών μεθόδων, όπου κεντρική θέση κατείχε η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας. Ειδικότερα: στην α' φάση, «πριν την ανάγνωση» η πρακτική του καταιγισμού ιδεών, ο κατευθυνόμενος διάλογος, η μετωπική διδασκαλία και η ταυτόχρονη συζήτηση ανά ζεύγη (εταιρική) ανέδειξαν τους στόχους και τον σχεδιασμό της διδακτικής πορείας του σεναρίου. Στη β' φάση της «ανάγνωσης», οι μαθητές εργάστηκαν κυρίως με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας. Η ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» έχει τη δυνατότητα πολλαπλών αναγνώσεων. Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος βοήθησε στην καλύτερη οργάνωση της διδακτικής πορείας, στην κατανόηση και εμπάθυνση του γνωστικού αντικείμενου, στη δημιουργική συνεργασία μαθητών μεταξύ τους και με τη διδάσκουσα. Αρκετές φορές χρειάστηκε και η μετωπική διδασκαλία, μικρή, σύντομη εισήγηση από τη διδάσκουσα για να δώσει επεξηγήσεις, διευκρινίσεις, συμπληρωματικά στοιχεία της γνώσης, που ήταν απαραίτητα για την κατανόηση του σεναρίου. Στην γ' φάση οι μαθητές εργάστηκαν στην αίθουσα διδασκαλίας και σε ολομέλεια.

Οι μαθητές στη διδακτική πορεία του σεναρίου και με βάση τις δραστηριότητες των φύλλων εργασίας επικοινωνήσαν, συνεργάστηκαν και δημιούργησαν στην αίθουσα διδασκαλίας, στο εργαστήριο πληροφορικής και στο ιστολόγιο. Η

εκπαιδευτικός έλυσε απορίες, στήριξε την έρευνα, καθοδήγησε και έθεσε ερωτήματα. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ έδωσε τη δυνατότητα παραστατικής και άμεσης επαφής με τους δημιουργούς και το έργο τους, δημιουργίας κειμένων (απλών και πολυτροπικών) σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, κριτικής αντιμετώπισης των πληροφοριών, εμφάθυνσης του γνωστικού αντικείμενου.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Στην καθημερινότητά μας η έννοια της πατρίδας λειτουργεί ως σημείο αναφοράς, έτσι που η πορεία της ταυτίζεται με την προσωπική πορεία του πολίτη αλλά και της κοινότητας. Το ερώτημα *Τι είναι η πατρίδα μας;*, που τέθηκε στην αρχή του σεναρίου, έγινε κατανοητό ότι αναφέρεται σε ένα γενικότερο στοχασμό του πολίτη και ιδιαίτερα των νέων. Όχι ως στείρα πατριδολατρία αλλά ως κριτικός στοχασμός καθώς η πορεία της ταυτίστηκε με την πορεία του ελληνικού λαού, θετική ή αρνητική. *Τι ήταν και τι είναι η πατρίδα; Ποιες οι αξίες και τα ιδανικά της; Ποιος ο στόχος της; Πώς πορεύτηκε σε μια μακραίωνη, δύσκολη, ιστορική πορεία;*

Ως λογοτεχνικός τόπος η πατρίδα αναφέρεται σε όλες τις εποχές, καθώς συναρτάται με την Ιστορία. Με το σενάριό μας προσπαθήσαμε να ανιχνεύσουμε την εικόνα της πατρίδας σε ποιητές, που κατέθεσαν το όραμα και τους στοχασμούς τους για αυτήν σε ένα πλαίσιο όχι μόνο ιστορικό αλλά και πολιτισμικό, θέλοντας να υπογραμμίσουμε την πολυσημία της και την ανάγκη της συνεχούς προσαρμογής της, θεωρώντας ότι ενώνει τον έφηβο με το χθες και το αύριο, με τη συλλογική προσπάθεια.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η διδακτική ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» είναι η δεύτερη θεματική ενότητα της Λογοτεχνίας στην Α΄ λυκείου ([Νέο Πρόγραμμα Σπουδών](#)).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Με την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώξαμε οι μαθητές:

- Να μπορούν να αναζητούν πληροφορίες σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους ανάλογους του γνωστικού αντικείμενου και της έρευνας (H/Y με σύνδεση στο διαδίκτυο, φυλλομετρητές Mozilla Firefox, Google Chrome, κ.ά., μηχανή αναζήτησης Google, Youtube).
- Να αναζητούν στα [ηλεκτρονικά λεξικά](#) (Πύλη για την ελληνική γλώσσα) τη χρήση, ερμηνεία, ετυμολόγηση λέξεων και εκφράσεων με στόχο την ανάπτυξη αλλά και τη βελτίωση της εκφραστικής τους ικανότητας.
- Να αντιληφθούν την κατασκευαστική πλευρά της λογοτεχνίας, όταν χρωματίζουν λέξεις ή εκφράσεις ή περιόδους στο κείμενο ή όταν εντοπίζουν και χρωματίζουν συγκεκριμένα εκφραστικά μέσα ή αντικαθιστούν λέξεις ή αλλάζουν τη γραμματοσειρά ή το μέγεθός της (πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου).
- Να κατανοήσουν με τον ψηφιακό υπομνηματισμό ότι μπορούν να διαβάσουν και να νοηματοδοτήσουν κάθε ποιητικό κείμενο ανάλογα με την προσωπική τους πρόσληψη.
- Να μπορούν να δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα. (πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων Powerpoint). Ο συνδυασμός λόγου, εικόνας, ήχου παρουσιάζει μια άλλη ανάγνωση του κειμένου.
- Να εξοικειωθούν στην επικοινωνία και συνεργασία σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον μάθησης (ιστολόγιο) καθώς αναρτούν τις εργασίες τους και ανταλλάσσουν απόψεις.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Α' Λυκείου:

Κ.Π. Καβάφης, [«Περιμένοντας τους βαρβάρους»](#), [«Αλεξανδρινοί βασιλείς»](#), [«Ιθάκη»](#)

Ανδρέας Κάλβος, [«Ο φιλόπατρις»](#)

Κωστής Παλαμάς, [Ο δωδεκάλογος του Γύφτου](#) (απόσπασμα από τον «Προφητικό»)

Κωστής Παλαμάς, [\[Πατρίδες! αέρας, γη...\]](#)

Άγγελος Σικελιανός, [«Πνευματικό εμβατήριο»](#)

Διονύσιος Σολωμός, [«Ελεύθεροι Πολιορκημένοι»](#)

ΚΝΑ Β' Λυκείου:

Οδυσσέας Ελύτης, [\[Στα χτήματα βαδίσαμε όλη μέρα...\]](#), [Το Άζιον εστί \(«Τα Πάθη», άσμα η\)](#)

Γιάννης Ρίτσος, [«Ρωμιοσύνη»](#), [«Ο τόπος μας»](#)

Γιώργος Σεφέρης, [«Ελένη»](#), [«Επί ασπαλάθων...»](#), [«Τελευταίος σταθμός»](#)

ΚΝΑ Γ' Λυκείου:

Διονύσιος Σολωμός, «Ο Κρητικός» 5.[22]

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός των σχολικών εγχειριδίων

Νικηφόρος Βρεττάκος, [«Διονύσιος Σολωμός»](#), περ. *Νέα Εστία*, τ. 24/τχ. 1235 (Χριστούγεννα 1978) 2.

Οδυσσέας Ελύτης, [\[Ομορφη και παράξενη πατρίδα...\]](#). Στο *Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας*, 22. Αθήνα: Ίκαρος, 1991.

Οδυσσέας Ελύτης, [\[Της αγάπης αίματα με πορφύρωσαν\]](#). Στο *Ποίηση*, 163-164. Αθήνα: Ίκαρος, 2002.

Κ.Π. Καβάφης, [«Θερμοπύλες»](#). Στο *Ποιήματα*, Α, επιμ. Γ. Σαββίδης, 103. Αθήνα: Ίκαρος, 1973.

Κωστής Παλαμάς, [\[Πατρίδες! αέρας, γη...\]](#)

Λορέντζος Μαβίλης, [«Πατρίδα»](#). Στο *Τα Ποιήματα*. Αθήνα: Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, 1990.

Ιωάννης Πολέμης, [«Τι είναι η πατρίδα μας»](#). Στο *Άπαντα τα πρωτότυπα ποιητικά και θεατρικά*. Αθήνα: Δωρικός, 1970.

Σεφέρης, Γιώργος, [«Ο τόπος μας είναι κλειστός»](#). Στο *Ποιήματα*, 55. Αθήνα: Ίκαρος, 1998.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Χαρτουλάρη, Μ. 2012. Ο ποιητής θα μας περιμένει στο νέο του σπίτι. *Τα Νέα*, 3/11/2012. <http://www.tanea.gr/politismos/article/?aid=4764582>.

Βίντεο

[Η δε πόλις ελάλησεν, Αλεξάνδρεια – Κ. Π. Καβάφης](#), (επιμορφωτικό ντοκιμαντέρ) [πηγή: ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ].

[Ανδρέας Κάλβος](#) (εκπαιδευτικό βίντεο) [πηγή: εκπαιδευτική τηλεόραση].

Κωστής Παλαμάς. Το βίντεο από τη σειρά *Ταξίδι στον πολιτισμό. Βιογραφίες σημαντικών Ελλήνων δημιουργών/καλλιτεχνών*. [πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, Διεύθυνση πολιτιστικών δράσεων].

Γιάννης Ρίτσος. Το βίντεο από τη σειρά *Ταξίδι στον πολιτισμό. Βιογραφίες σημαντικών Ελλήνων δημιουργών/καλλιτεχνών*. [πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, Διεύθυνση πολιτιστικών δράσεων].

Γιώργος Σεφέρης, [Ελένη](#) (ταινία) [Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου].

Γιώργος Σεφέρης, [«Η δήλωση του Γ. Σεφέρη κατά της δικτατορίας, 28/3/1969»](#).

Γιώργος Σεφέρης, [«Η είδηση για την απονομή του βραβείου Νόμπελ Λογοτεχνίας στον ποιητή Γιώργο Σεφέρη»](#) (βίντεο) [πηγή: ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ].

[Άγγελος Σικελιανός](#) (εκπαιδευτικό βίντεο) [πηγή: εκπαιδευτική τηλεόραση].

[Διονύσιος Σολωμός](#) (εκπαιδευτικό βίντεο) [πηγή: εκπαιδευτική τηλεόραση].

Ιστοσελίδες

[Εθνικό κέντρο βιβλίου \(ΕΚΕΒΙ\)](#)

[Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού](#)

Πύλη για την ελληνική γλώσσα: [Λεξικό της κοινής νεοελληνικής](#)

Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού: [Ανθολόγιο Αναγνώσεων](#), [Ανθολόγιο Λογοτεχνίας](#)

CD

[Αχ! Πατρίδα μου γλυκιά](#), από το Λουκιανός Κηλαηδόνης, *Αχ! Πατρίδα μου γλυκιά*, (2cd) MINOS, 1992.

[Αχ! Ελλάδα σε αγαπώ](#), από το Μανώλης Ρασούλης, *Ο Ρασούλης τραγουδάει Ρασούλη* – *Ναι στο ναι και ναι στο όχι* [1984].

Ο Σεφέρης διαβάζει Σεφέρη, Π, Lyra-Διόνυσος, 1965.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση: πριν την ανάγνωση (δύο ώρες)

1η-2η ώρα

Δουλέψαμε στη σχολική τάξη σε ολομέλεια. Απαραίτητος ήταν ο Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο και ο βιντεοπροβολέας.

Αρχικά γράψαμε στον πίνακα τον τίτλο της διδακτικής ενότητας «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» και υπογραμμίσαμε τον όρο ποίηση. Θέσαμε στην ολομέλεια το ερώτημα αν υπάρχει κάποιος ή κάποιοι που να γράφουν στίχους. Μία μαθήτρια απάντησε ότι γράφει στίχους και ότι κάποια στιγμή που η ίδια θα θεωρούσε κατάλληλη θα μας έδειχνε τα γραπτά της. Ταυτόχρονα σημειώσαμε στον πίνακα το ερώτημα Τι είναι ποίηση με στόχο να δώσουμε ένα περίγραμμα του όρου. Με την πρακτική του καταιγισμού ιδεών διάρκειας δέκα λεπτών περίπου προσπαθήσαμε να απαντήσουμε το ερώτημα. Παροτρύναμε τους μαθητές να συμμετάσχουν όλοι για να έχουμε όσο το δυνατόν περισσότερες απαντήσεις τις οποίες και γράψαμε στον πίνακα. Με τη λήξη του ορισμένου χρόνου οργανώσαμε τις

ιδέες/απαντήσεις και έτσι σε ένα αρχικό στάδιο διαπιστώσαμε τι πιστεύει η τάξη μας ότι είναι η ποίηση. Υπήρξαν πολλές απαντήσεις όπως ότι η ποίηση είναι κάτι ξεχωριστό, η ποίηση είναι η αγάπη, η ποίηση εκφράζει συναισθήματα, η ποίηση είναι ταξίδι κλπ. Οι περισσότερες απαντήσεις θεωρούσαν την ποίηση κάτι που μας βγάζει από την καθημερινότητα, που μας κάνει καλύτερους, αλλά και αρκετοί μαθητές υπογράμμισαν ότι η ποίηση δεν είναι για όλους, γιατί είναι κάτι που πολλές φορές δεν καταλαβαίνουμε. Χρησιμοποίησαν τη λέξη «ακαταλαβίστικη». Για αυτό είπαν: «Δε διαβάζουμε βιβλία με ποιήματα.» Σε ερώτηση εάν η γνωριμία τους με έναν ποιητή ή μια ποιήτρια, θα τους βοηθούσε να δουν διαφορετικά την ποίηση και να τη διαβάσουν, οι περισσότεροι απάντησαν ότι θα ήθελαν να γνωρίσουν δημιουργούς και ίσως η γνωριμία να ήταν αφορμή να διαβάσουν και το έργο τους.

Η φωτοτυπία που μοιράστηκε στη συνέχεια περιελάμβανε στίχους και ποιήματα ποιητών (ενδεικτικά) ως απάντηση στο ερώτημα που είχαμε θέσει. Στόχος μας ήταν να γνωρίσουμε την απάντηση ή τις απαντήσεις των ίδιων των ποιητών στο ερώτημα Τι είναι η ποίηση;

Μοιράσαμε τα κείμενα¹:

- Μ. Αναγνωστάκης, «Ποιητική»
- Α. Βιστωνίτης, «Ars poetica»
- Η. Βουτιερίδης, «Ποίηση»
- Ν. Βρεττάκος, «Αν δεν μού 'δινες την ποίηση, Κύριε»
- Κ. Παλαμάς, «Ο ποιητής»
- Τ. Πατρίκιος, «Στίχοι»
- Γ. Ρίτσος, «Ο χώρος του ποιητή»
- Γ. Σεφέρης, «Θερινό ηλιοστάσι»
- Θ. Φωτιάδης, «Ήθελε να γνωρίσει ποιητή».

¹ Βλ στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο synodeytiko yliko pdf.

Ανά ζεύγη διαβάσαμε (απλή ανάγνωση) τα κείμενα και το κάθε ζευγάρι επέλεξε τον στίχο ή τους στίχους που πίστευαν ότι ήταν η απάντηση στο ερώτημα που είχε τεθεί. Ανακοινώσαμε την επιλογή του κάθε ζευγαριού.

Παραπέμψαμε τους μαθητές στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα και συγκεκριμένα στο *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής* στον όρο [ποίηση](#) και την ορίσαμε κυριολεκτικά και μεταφορικά, γεγονός που μας βοήθησε στην περαιτέρω κατανόηση του. Μέσα στην τάξη είχαμε πια ανοίξει τον *διάλογο με την Ποίηση*.

Στη συνέχεια ζητήσαμε από τους μαθητές μας να σκεφτούν με βάση τα ερωτήματα: *Διαβάζοντας ποίηση στο σχολείο ή για το σχολείο, ποια θέματα αναδεικνύουν συνήθως οι ποιητές; Την αγάπη; Τον έρωτα; Τη φιλία; Τον πόλεμο; Την ειρήνη; Την ελευθερία; Τον αγώνα για την πατρίδα και για την ελευθερία; Τη θυσία για την πατρίδα; Τη μοναξιά; Την πίκρα και την απογοήτευση για οράματα και ιδανικά που δεν έγιναν πραγματικότητα; Τον θάνατο; Όλα αυτά και όσα άλλα φτιάχνουν τη ζωή;*

Ακούσαμε τα τραγούδια «Αχ Πατρίδα μου γλυκιά» (μπορούμε δούμε το σχετικό [βίντεο](#)) και «Αχ, Ελλάδα σε αγαπώ» (μπορούμε δούμε το σχετικό [βίντεο](#)) και ταυτόχρονα δώσαμε (σε φωτοτυπία) στους μαθητές στίχους ποιητών, που έζησαν σε διαφορετικές εποχές και με την ποιητική τους τέχνη υπηρέτησαν διαφορετικά ποιητικά ρεύματα. Τα διαβάσαμε και τα ερωτήματα που θέσαμε ήταν: *Ποιο είναι το κοινό τους θέμα ως προς το περιεχόμενο; Αναφέρονται σε αυτό με τον ίδιο τρόπο; Τι επισημαίνουν για το θέμα; Συνδέονται οι επισημάνσεις τους με την εποχή και τα γεγονότα που βίωσαν;*

Η φωτοτυπία περιείχε τα αποσπάσματα:

Α. Κάλβος, «Ο φιλόπατρις»

Ω φιλόπατρις πατρίς,

ω θαυμασία νήσος,

Ζάκυνθε·

Ας μη μου δώση η μοίρα μου

εις ξένην γην τον τάφον·

είναι γλυκός ο θάνατος
μόνον όταν κοιμώμεθα
εις την πατρίδα.

Δ. Σολωμός, «Ο Κρητικός»

[...] κι ετάραζε τα σπλάχνα μου ελευθερίας ελπίδα
κι εφώναζα: «ω θεϊκιά κι όλη αίματα Πατρίδα»
κι άπλωνα κλαίοντας κατ' αυτή τα χέρια με καμάρι·
καλή 'ν' η μαύρη πέτρα της και το ξερό χορτάρι

Ι. Πολέμης, «Τι είναι η πατρίδα μας;»

Τι είναι η πατρίδα μας; Μην είν' οι κάμποι;
Μην είναι τ' άσπαρτα ψηλά βουνά;
Μην είναι ο ήλιος της, που χρυσολάμπει;
Μην είναι τ' άστρα της τα φωτεινά;....
Όλα πατρίδα μας! Κι αυτά κι εκείνα,
και κάτι πού 'χουμε μες την καρδιά
και λάμπει αθώρητο σαν ήλιου αχτίνα
και κράζει μέσα μας: Εμπρός παιδιά!

Κ. Παλαμάς [Πατρίδες! Αέρας, γη...]

Πατρίδες! Αέρας, γη, νερό, φωτιά! Στοιχεία
αχάλαστα, και αρχή και τέλος των πλασμάτων,
σα θα περάσω στη γαλήνη των μνημάτων,
θα σας ξαναβρώ, πρώτη και στερνή ευτυχία!

Α. Σικελιανός, «Πνευματικό Εμβατήριο»

Έλλάδα, καθρέφτη άπύθμενο,
καθρέφτη τής άβύσσου, τής Λευτεριάς Σου και τής δίψας Σου,
εΐδα τόν έαυτό μου βαρύν άπό κοκκινόχωμα πηλόν πλασμένο,
καινούργιο Άδάμ τής πιόν καινούργιας Πλάσης

όπου νά πλάσουνε για Σένα μέλλει. Έλλάδα....

Γ. Σεφέρης, [Ο τόπος μας είναι κλειστός]

Ο τόπος μας είναι κλειστός, όλο βουνά
που έχουν σκεπή το χαμηλό ουρανό μέρα και νύχτα.
Δεν έχουμε ποτάμια δεν έχουμε πηγάδια δεν έχουμε πηγές,
μονάχα λίγες στέρνες, άδειες κι αυτές, που ηχούν και που τις προσκυνούμε.
Ήχος στεκάμενος κούφιος, ίδιος με τη μοναξιά μας
ίδιος με την αγάπη μας, ίδιος με τα σώματά μας.

Γ. Ρίτσος, Ρωμοσύνη

Αυτά τα δέντρα δε βολεύονται με λιγότερο ουρανό,
αυτές οι πέτρες δε βολεύονται κάτω απ' τα ξένα βήματα,
αυτά τα πρόσωπα δε βολεύονται παρά μόνο στον ήλιο,
αυτές οι καρδιές δε βολεύονται παρά μόνο στο δίκιο.
Ετούτο το τοπίο είναι σκληρό σαν τη σιωπή

Ο. Ελύτης, [Της αγάπης αίματα με πορφύρωσαν]

Της πατρίδας μου πάλι * ομοιώθηκα
Μες στις πέτρες άνθισα * και μεγάλωσα
Των φονιάδων το αίμα * με φως
* ξεπληρώνω
Μακρινή Μητέρα * Ρόδο μου Αμάραντο

Ο. Ελύτης, «Ο ήλιος»

Όμορφη και παράξενη πατρίδα

Με την ανάγνωση των στίχων και την ακρόαση των τραγουδιών αντιληφθήκαμε ότι η πατρίδα ήταν ο άξονας που διαπερνούσε τους στίχους και ότι τα στοιχεία, που συνέθεταν την εικόνα της, ήταν πολλά και ανάλογα των βιωμάτων και της εποχής του κάθε ποιητή. Ολοκληρώνοντας την α' φάση, «πριν την ανάγνωση», έγινε φανερό ότι ποιήματα ποιητών διαφορετικών εποχών και ρευμάτων με θέμα την

πατρίδα ήταν το αντικείμενο του σεναρίου με τίτλο «*Όμορφη και παράξενη πατρίδα...* η εικόνα της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση: από την παράδοση στον μοντερνισμό».

Β' Φάση: κυρίως ανάγνωση (εννέα ώρες)

3η ώρα

Δουλέψαμε ως ολομέλεια στη σχολική τάξη με φορητό Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο και βιντεοπροβολέα. Γράψαμε στον πίνακα τον τίτλο του σεναρίου: «*Όμορφη και παράξενη πατρίδα, η εικόνα της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση: από την παράδοση στον μοντερνισμό*».

Στη διάρκεια των δύο ωρών της α' φάσης οι μαθητές κατανόησαν τον όρο *ποίηση* (τέχνη της δημιουργίας λογοτεχνικών έργων σε στίχους, τεχνοτροπία, σύνολο της ποιητικής δημιουργίας ενός ποιητή, ενός έθνους κλπ., αισθητική και συναισθηματική αξία). Έτσι, στη β' φάση παρακολούθησαν τις αλλαγές που υφίσταται μέσα από τα λογοτεχνικά ρεύματα, καθώς πραγματοποιείται η μετάβαση από την παραδοσιακή στη μοντέρνα ποίηση.

Αρχικά γράψαμε στον πίνακα το ημιστίχιο του Ι. Πολέμη «Τι είναι η πατρίδα μας;» από το ομότιτλο ποίημά του, που το απευθύναμε ως ερώτημα στην ολομέλεια της τάξης. Παραπέμψαμε τους μαθητές μας στην [Πύλη για την ελληνική γλώσσα](#) και στο [Λεξικό της κοινής νεοελληνικής](#) και ορίσαμε την [πατρίδα](#). Επισημάναμε ότι ο όρος πατρίδα δεν αναφέρεται απλά στον τόπο καταγωγής μας, στη γη των πατέρων μας, αλλά συμπεριλαμβάνει και τα άτομα που την κατοικούν με τις παραδόσεις και τις αξίες που τα συνδέουν.

Οι μαθητές με δεδομένα α) τη φωτοτυπία με τα ποιητικά αποσπάσματα που είχαμε διαβάσει την προηγούμενη ώρα, β) τη σημασία των όρων ποίηση και πατρίδα κλήθηκαν και απάντησαν στο ερώτημα: *Ποια η εικόνα της πατρίδας μέσα στον ποιητικό λόγο;*

Οι μαθητές απάντησαν ότι η ποίηση αλλάζει. Υπογράμμισαν ότι η αλλαγή είναι εμφανής, καθώς μεταβαίνει από την παράδοση στον μοντερνισμό. Τόνισαν ότι αυτήν την αλλαγή μπορούμε να τη διαπιστώσουμε πολύ καλά αν την παρακολουθήσουμε μέσα από την εικόνα της πατρίδας, όπως αυτή παρουσιάζεται στα λογοτεχνικά ρεύματα του ρομαντισμού, του κλασικισμού, του παρνασσιισμού, του συμβολισμού, του υπερρεαλισμού.

Στη συνέχεια μοιράσαμε σε φωτοτυπία τα ποιήματα: Ι. Πολέμη «[Τι είναι η πατρίδα μας](#)» (α΄ ομάδα) και από το έργο του Ο. Ελύτη *Ο ήλιος ο ηλιάτορας*, το απόσπασμα [Όμορφη και παράξενη πατρίδα...] (β΄ ομάδα). Παράλληλα χωρίσαμε την ολομέλεια σε δύο μεγάλες ομάδες. Σε κάθε ομάδα ανήκαν περίπου δώδεκα μαθητές (έξι ζευγάρια μαθητών). Ανά ζεύγος μαθητών (κάθε θρανίο ένα ζευγάρι) μοιράσαμε τα ερωτήματα για το ποίημα του Ι. Πολέμη, «[Τι είναι η πατρίδα μας](#)»:

- Διακρίνουμε στροφές στο ποίημα; Κάθε στροφή έχει ορισμένο αριθμό στίχων; Υπάρχει ομοιοκαταληξία και μέτρο;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος; Τι παρατηρείτε για τις λέξεις που χρησιμοποιεί;
- Χρησιμοποιεί εκφραστικά μέσα;
- Το ποίημα αναφέρεται σε μια έννοια και γύρω της «χτίζει μια ιστορία»; Ο κόσμος του ποιήματος αμφισβητεί τον κόσμο όπως εμείς τον γνωρίζουμε;
- Ο τίτλος του ποιήματος μας προϊδεάζει για το περιεχόμενο;

Και για το ποίημα του Οδ. Ελύτη, «Ο ήλιος» (απόσπασμα από τον *Ηλιο τον ηλιάτορα*):

- Εντοπίζετε την έλλειψη μέτρου και ομοιοκαταληξίας; Πώς θα χαρακτηρίζατε τον στίχο;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος; Τι παρατηρείτε για τις λέξεις που χρησιμοποιεί; Εντοπίζετε λεξιλογικούς συνδυασμούς που σας ξενίζουν;
- Ποιο εκφραστικό μέσο κυριαρχεί στο ποίημα;

- Τι παρατηρείτε ως προς τη χρήση των σημείων στίξης στο κείμενο;
- Μπορείτε να κατανοήσετε με την πρώτη ανάγνωση το νοηματικό κόσμο του κειμένου;
- Εντοπίζετε στο κείμενο σημεία ασαφή ή σημεία που μπορείτε να διαβάσετε με πολλούς τρόπους;

Οι δύο ομάδες επεξεργάστηκαν τα ερωτήματα για περίπου είκοσι λεπτά και στη συνέχεια ανακοινώθηκαν οι απαντήσεις. Στόχος μας ήταν με βάση τις απαντήσεις να ορίσουμε τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης. Συμπληρώθηκε από την ολομέλεια ο παρακάτω πίνακας μέσα στην τάξη².

Χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης	Χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

4η ώρα

Δουλέψαμε στο εργαστήριο της πληροφορικής. Η τάξη χωρίστηκε σε πέντε ομάδες. Η ώρα αφιερώθηκε στην εισαγωγή για τα λογοτεχνικά ρεύματα που επηρέασαν και διαμόρφωσαν τη νεοελληνική ποίηση στην πορεία της από την παράδοση στον μοντερνισμό. Η εκπαιδευτικός με σύντομη εισήγηση για κάθε ομάδα και ταυτόχρονη παραπομπή στο [Λεξικό λογοτεχνικών όρων](#) όρισε και έδωσε το στίγμα των

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το *haraktiristika poesis.pdf*.

λογοτεχνικών ρευμάτων: κλασικισμός, ρομαντισμός, παρνασσισμός, συμβολισμός, υπερρεαλισμός.

Στη συνέχεια στα μέλη κάθε ομάδας μοιράστηκε το φύλλο εργασίας για το λογοτεχνικό ρεύμα που θα ήταν στο επίκεντρο της μελέτης τους. Με τη βοήθεια σημειώσεων που μοιράστηκαν, του *Λεξικού λογοτεχνικών όρων*, και των στίχων ή αποσπασμάτων ποιητικών κειμένων που είχαν μοιραστεί τις προηγούμενες ώρες συμπληρώθηκε ο πίνακας με τα χαρακτηριστικά του κάθε λογοτεχνικού ρεύματος³.

Στη συνέχεια σε κάθε ομάδα μοιράστηκαν τα κείμενα για την ανάγνωση και τα αντίστοιχα φύλλα εργασίας.

5η, 6η, 7η, 8η ώρα

Οι ομάδες εργάστηκαν δύο δίωρα στο εργαστήριο της πληροφορικής. Μελέτησαν τα κείμενα με βάση τις δραστηριότητες του φύλλου εργασίας.

Η 1η ομάδα διάβασε το ποίημα του Α. Κάλβου, «Ο φιλόπατρις».

Η ομάδα παρακολούθησε το βίντεο της εκπαιδευτικής τηλεόρασης για να γνωρίσει στοιχεία της ζωής και του έργου του Α. Κάλβου. Οι μαθητές σημείωσαν λέξεις, εκφράσεις και όρους που δεν γνώριζαν (*αστικός ουμανισμός, καρμποναρισμός, στρατευμένος ποιητής, κλασικίζει, κλασικός, ρομαντισμός*) και δόθηκαν οι απαραίτητες επεξηγήσεις και διευκρινίσεις.

Η ομάδα επικεντρώθηκε στο ποιητικό έργο του Α. Κάλβου με το χαρακτηριστικό, γενικό τίτλο *Ωδαι*, όπου περιλαμβάνονται οι δύο ποιητικές συλλογές του, *Η Λύρα* (Γενεύη, 1824) και *Λυρικά* (Παρίσι, 1826). Και οι δύο συλλογές αποτελούνται από είκοσι (20) ωδές.

Επισημάνουμε ότι

- Ο τίτλος *Ωδαι* παραπέμπει στην ωδή ως ποιητικό είδος της αρχαίας λυρικής ποίησης του 6ου π.Χ. αιώνα. Η ωδή ήταν τραγούδι που

³ Βλ. ό.π. τα αρχεία *Haraktiristikaiperrealismos pdf, haraktiristikab pdf, haraktiristikakavafi pdf*.

τραγουδιότανε από χορευτές υμνώντας έναν θεό ή εγκωμιάζοντας ένα σημαντικό πρόσωπο.

- Ότι ο Α. Κάλβος στόχευε με τις είκοσι (20) ωδές του στο εγκώμιο του αγώνα των Ελλήνων για την ανεξαρτησία τους. Με τους στίχους του φανέρωσε τον ψυχικό του αγώνα και την αγωνία του για τα θέματα που διαπραγματεύεται την πατρίδα, την ελευθερία, την αρετή, τη δόξα. Γράψαμε στο τετράδιό μας την άποψη του Α. Πολίτη «όλος αυτός ο φαινομενικός κλασικισμός είναι ένα εξωτερικό ντύμα μονάχα, κάτω από το οποίο κινείται η ανήσυχη ψυχή ενός γνήσιου ρομαντικού...»..

Στη συνέχεια διαβάσαμε την ωδή «Ο φιλόπατρις». Ακολούθησε ένας καταγισμός ερωτήσεων: *Ποια η αρχιτεκτονική διάρθρωση της ωδής; Ποια η εικόνα των στροφών της ωδής; Από πόσους στίχους αποτελείται η κάθε στροφή; Υπάρχει ομοιοκαταληξία; Η γλώσσα της ωδής χαρακτηρίζεται ως αρχαϊζουσα· γιατί; Ποια τα εκφραστικά μέσα της ωδής; Ποιο είναι το θέμα ή τα θέματα της ωδής; Αποκαλύπτονται προσωπικά βιώματα του ποιητή; Ποια η σχέση του ποιητή με την πατρίδα; Ποια η στάση του ποιητή έναντι του αγώνα για εθνική ανεξαρτησία των Ελλήνων;*

Με τις ερωτήσεις αναδείξαμε δύο άξονες: Α) τη φιλοπατρία του Α. Κάλβου⁴ και ιδιαίτερα ότι στην ποίηση του η Πατρίδα με την Ελευθερία και την Αρετή είναι «αξεχώριστα»⁵. Σημειώσαμε ότι κλιμακωτά παρουσίασε τη φιλοπατρία του και υπογραμμίσαμε την κορύφωσή της στην τελευταία στροφή της ωδής⁶. Η ομάδα υπογράμμισε τη δυνατή πίστη του Α. Κάλβου στην ελευθερία και στον αγώνα για εθνική ανεξαρτησία των Ελλήνων, όπως την αντιλήφθηκε από την ωδή που διάβασε. Β) Ιδιαίτερα συζητήσαμε για τη στιχουργία και τη μετρική της ωδής⁷, αλλά και τα

⁴ Βλ. ό.π. το filopatriakalbos.pdf.

⁵ Βλ. ό.π. το kalvosAdrastiriotita1.pdf.

⁶ Βλ. ό.π. το kalvostm.pdf.

⁷ Βλ. το kalvosgdrastiriotita.pdf.

εκφραστικά μέσα⁸. Διαβάσαμε από το *Λεξικό λογοτεχνικών όρων* την αναφορά στην «ωδή» και στο «καλβικό μέτρο».

Ο συνδυασμός των δύο αξόνων οδήγησε στον εντοπισμό των χαρακτηριστικών του κλασικισμού στο κείμενο του Α. Κάλβου.

Τα θέματα που πραγματεύτηκε ο Α. Κάλβος στην ωδή σε συνδυασμό με τα εκφραστικά μέσα, τη γλώσσα και την αρχιτεκτονική της ωδής⁹ μάς παρέπεμψαν στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κλασικισμού, τα οποία και εντοπίσαμε.

Η δημιουργία παρουσίασης με τα βιογραφικά στοιχεία του ποιητή¹⁰, που υπήρχαν στην ωδή, στην οποία ενσωματώσαμε και στίχους από άλλες ωδές του, οι οποίες υπογράμμιζαν τη στάση του Κάλβου έναντι της Πατρίδας ολοκλήρωσαν την προσωπογραφία του. (Διαβάσαμε αποσπάσματα των ωδών του Α. Κάλβου στο Ανθολόγιο λογοτεχνίας του Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού).

Η 2η ομάδα διάβασε το ποίημα του Κωστή Παλαμάς, Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου, (απόσπασμα από τον «Προφητικό»).

Παρακολουθήσαμε το βίντεο για τη ζωή και το έργο του Κ. Παλαμά από τη σειρά «Ταξίδι στον πολιτισμό» (παραγωγής του Υπουργείου Πολιτισμού, Διεύθυνση πολιτιστικών δράσεων) και με την αναφορά στα 70 χρόνια που συμπληρώνονταν το 2013 από το θάνατό του υπογραμμίσαμε ότι ο Κ. Παλαμάς (1859-1943) δέσποσε στα ελληνικά γράμματα σε μια περίοδο μεγάλων ιστορικών γεγονότων και έντονων πολιτικών και κοινωνικών ανακατατάξεων.

Στη συνέχεια διαβάσαμε το απόσπασμα από τον «Προφητικό λόγο» από τον *Δωδεκάλογο του Γύφτου* και υπογραμμίσαμε το ιστορικό πλαίσιο του ποιήματος «Προφητικός» (απόσπασμα Η' λόγος), την παραμονή της άλωσης, και το συναιρέσαμε με τον χρόνο γραφής του το 1899, λίγο μετά την ταπείνωση του 1897 (το ιστορικό πλαίσιο).

⁸ Βλ. το kalvoseikones pdf.

⁹ Βλ. το kalvosdomi pdf.

¹⁰ Βλ. τα kalvosaa ppt, kalvos ppt, kalvosa ppt, kalvosb ppt.

Κατανοήσαμε ότι ο Παλαμάς εξέφρασε σε μια εξαιρετικά δύσκολη στιγμή τη συνείδηση του έθνους και καταθέσαμε τις πρώτες παρατηρήσεις μας ως προς το περιεχόμενο¹¹ του αποσπάσματος, με ενδεικτικές ερωτήσεις, όπως: *Πώς χαρακτηρίζει ο ποιητής τη Χώρα στην οποία απευθύνεται και ποια άποψη εκφράζει για την ιστορική πορεία της στον κόσμο; Πού και πώς φανερώνει ο ποιητής την αγάπη του για την πατρίδα;*¹²

Σημειώσαμε ότι ο Κ. Παλαμάς αξιοποίησε δημιουργικά στην ποίησή του τις επιρροές από τα ευρωπαϊκά λογοτεχνικά ρεύματα του παρνασσιισμού και του συμβολισμού, και εντοπίσαμε τα χαρακτηριστικά τους στο απόσπασμα¹³. Συζητήσαμε ιδιαίτερα για τη γλώσσα του ποιητή. Υπέρμαχος της δημοτικής γλώσσας ο Κ. Παλαμάς χρησιμοποίησε τη γλώσσα με στόχο αφενός να παρουσιάσει τον «αφανισμό της Χώρας» και τον δικό του πόνο για την καταστροφή της¹⁴ και αφετέρου να αναδείξει το όραμα της ελπίδας, της σωτηρίας και της αναγέννησης της πατρίδας¹⁵. Χρησιμοποίησαμε ενδεικτικά τις ερωτήσεις: *Ποιες λέξεις χρησιμοποιεί; Με ποια εκφραστικά μέσα επιτυγχάνει τον προφητικό τόνο; Με ποιες εικόνες παρουσιάζει τον αφανισμό της Ψυχής; Μπορούμε να εντοπίσουμε εκφράσεις και λέξεις στο απόσπασμα υποστηρικτικές της γλωσσοπλαστικής ικανότητας του ποιητή;*

Όταν ολοκληρώσαμε την ανάγνωση του Κ. Παλαμά, με αφορμή τα 70 χρόνια από το θάνατό του και εν όψει του εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας Ποίησης, αποφασίσαμε να οργανώσουμε ένα μικρό αφιέρωμα στον ποιητή. Το αφιέρωμα ορίσαμε να έχει δύο μέρη: α) «σημεία» της ζωής και της προσωπικότητας του ποιητή και β) θεατρική απόδοση των αναμνήσεων της παιδικής ηλικίας του Κ. Παλαμά από την ποιήτρια Μ. Βλαχάκη. Διαβάσαμε κείμενα για τον Κ. Παλαμά, διαβάσαμε

¹¹ Βλ.ό.π. το palamasprofitikos.pdf.

¹² Βλ. ό.π. το palamaspatrida. Pdf.

¹³ Βλ. το palamastexnitropia.doc.

¹⁴ Βλ. το palamasptosi.pdf.

¹⁵ Βλ. το palamasanipsosi.pdf.

στίχους και δοκίμιά του, φτιάξαμε αφίσες και παρουσιάσεις¹⁶. Ανακαλύψαμε την έκταση του έργου του, σημεία του έργου του κατανοήσαμε, ενώ άλλα μας δυσκολέψανε.

Η 3η ομάδα διάβασε το ποίημα του Κ. Π. Καβάφη «Περιμένοντας τους βαρβάρους».

Η μελέτη του ποιητή ξεκίνησε με τη γνωστοποίηση στην ολομέλεια ότι το 2013 χαρακτηρίστηκε ως έτος «Κ. Π. Καβάφη». Έτσι προέτρεψα τα μέλη της ομάδας να δημιουργήσουν αφίσες για την Παγκόσμια Ημέρα Ποίησης¹⁷. Οι μαθητές δέχτηκαν, αλλά προτίμησαν οι αφίσες τους να μην έχουν μόνο στίχους του Κ. Π. Καβάφη, αλλά περισσότερων ποιητών¹⁸.

Παρακολουθήσαμε το βίντεο για τον Κ. Π. Καβάφη και την Αλεξάνδρεια από τη σειρά *Η δε πόλις ελάλησεν* από το Ψηφιακό Αρχείο της ΕΡΤ. Τα μέλη της ομάδας το παρακολούθησαν με προσοχή. Διατύπωσαν την άποψη στο τέλος της προβολής ότι αν είχαν τα ποιητικά κείμενα που άκουσαν και σε φωτοτυπία μπροστά τους να τα βλέπουν και να τα παρακολουθούν θα κατανοούσαν καλύτερα συγκεκριμένα σημεία. Επίσης υπογράμμισαν ότι ως ποιητής ο Κ. Π. Καβάφης τους φαίνεται δύσκολος¹⁹. Με την σιωπηρή ατομική ανάγνωση του ποιήματος και την εμφατική στη συνέχεια ανάγνωσή του από δύο μέλη της ομάδας αναδείξαμε το θεατρικό στοιχείο του. Ταυτόχρονα έδωσα με σύντομη εισήγηση τα πρώτα στοιχεία για την καβαφική ειρωνεία *επισημαίνοντας την αντίθεση φαίνεσθαι (επιφάνεια) vs είναι (πραγματικότητα)* και προσπάθησα να κατανοήσουν τι εκφράζει αυτή η στάση. Αυτό το σημείο παρουσίασε αρκετή δυσκολία για όλα τα μέλη της ομάδας. Η χρήση του <http://www.wordle.net> βοήθησε στη δημιουργία του σύννεφου λέξεων του ποιήματος

¹⁶ Βλ. ό.π. τα αρχεία palamasafisa ppt, afisespalamas ppt, palamasA ppt, palamasAA ppt, palamasbiografia ppt.

¹⁷ Βλ. τα poesiA ppt, poish ppt, merapoesi ppt, afisapoesi ppt.

¹⁸ Βλ. το afisespoesi ppt.

¹⁹ Βλ. το kavafisviografia ppt.

«Περιμένοντας τους βαρβάρους». Έτσι αναδείξαμε τις λέξεις-κλειδιά²⁰, κάτι που βοήθησε τους μαθητές να κατανοήσουν την ειρωνική στάση του ποιητή. Δημιούργησαν αρκετά σύννεφα λέξεων και για το ποίημα του Κ. Π. Καβάφη «Ιθάκη»²¹.

Στη συνέχεια σημειώσαμε ότι η ποιητική δημιουργία του Κ. Π. Καβάφη συμπίπτει με εκείνη του Κ. Παλαμά. Θέσαμε το ερώτημα αν μπορούμε να διαβάσουμε παράλληλα το ποίημα του Κ. Π. Καβάφη «Περιμένοντας τους βαρβάρους» με το απόσπασμα του «Προφητικού Λόγου» από το *Δωδεκάλογο του Γύφτου* του Κ. Παλαμά.

Στην ολομέλεια της τάξης είχαμε θίξει ότι στο ποιητικό έργο του Κ. Παλαμά η αγάπη για την πατρίδα ήταν το μέσο για τον προσδιορισμό της ταυτότητας του νέου ελληνισμού. Έτσι σε αυτό το σημείο αναδείξαμε την παραλληλία του Κ. Π. Καβάφη, καθώς πίστευε στη γνώση του πολιτισμικού παρελθόντος ως μέσο για τη γνώση και κατανόηση του πολιτισμικού παρόντος. Με τη συνεργασία των δύο ομάδων (ομάδα Κ. Παλαμά και ομάδα Κ. Π. Καβάφη) διαβάσαμε παράλληλα τα δύο ποιητικά κείμενα. Εντοπίστηκε η στάση των δύο ποιητών μπροστά σε μια πατρίδα (χώρα) που κινδυνεύει, όπως και η ευθύνη του πολίτη (ποιητή) για την πορεία της πατρίδας²². Επίσης, διαβάσαμε τα ποιήματα του Κ. Π. Καβάφη που ανθολογούνται στο σχολικό βιβλίο και εντοπίσαμε χαρακτηριστικά της γλώσσας του και της μορφής των ποιημάτων του²³.

Με την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων η ομάδα άκουσε την απαγγελία της «Ιθάκης» [από την Έλλη Λαμπέτη](#). Άκουσαν όμως και [την απαγγελία της](#) στα αγγλικά. Το βίντεο που είδαν τους άρεσε και σχολίασαν την παρουσία της ελληνικής ποίησης στην Ευρώπη. Μια μαθήτρια ρώτησε για τη μετάφραση ελλήνων ποιητών στην Ευρώπη.

²⁰ Βλ. ό.π. τα kavafissinefobarbari pdf, kanafisbarbarisinefo pdf.

²¹ Βλ. το kavafisihtakisinefo pdf.

²² Βλ. το kavafispalamas pdf.

²³ Βλ. το kavafisglossa pdf.

Η 4η ομάδα διάβασε το ποίημα του Γ. Σεφέρη «Ελένη» και το ποίημα ο «Τελευταίος σταθμός» ως παράλληλό του.

Ξεκινήσαμε την ανάγνωση του Γ. Σεφέρη²⁴ βλέποντας και ακούγοντας από το Ιστορικό Αρχείο της ΕΡΤ την αναγγελία της είδησης για την απονομή του βραβείου Νόμπελ Λογοτεχνίας στον ποιητή, και στη συνέχεια ακούσαμε την ανάγνωση του ποιήματος από τον ίδιο τον ποιητή (*Ο Σεφέρης διαβάζει Σεφέρη*). Με σύντομη εισήγηση της διδάσκουσας θυμηθήκαμε τον μύθο της Ελένης²⁵ και του Τεύκρου. Αμέσως μετά παρακολουθήσαμε τη μικρή ταινία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου που επιχειρεί να συνδέσει το ποίημα «Ελένη» του Γιώργου Σεφέρη, και την ομώνυμη τραγωδία του Ευριπίδη, με τη σύγχρονη ιστορία της Κύπρου και γενικότερα του ελληνισμού.

Η διδάσκουσα παρουσίασε τον τρόπο με τον οποίο ο Γ. Σεφέρης προσάρμοσε το μοντερνισμό της Ευρώπης στα ελληνικά δεδομένα και διαμόρφωσε έναν ελληνικό, μοντέρνο, ποιητικό λόγο. Επισήμανε την «στροφή του προς τους αρχαίους μύθους και την αρχαία παράδοση», και ιδιαίτερα το γεγονός ότι αξιοποίησε τη μυθολογία του παρελθόντος προσαρμόζοντας και αναπλάθοντάς την ανάλογα με τον στόχο του, αφού η μυθολογία του δίνει εκείνα τα προσώπια με τα οποία εκφράζει τους στοχασμούς του²⁶. Οι μαθητές μετά την ανάγνωση του εισαγωγικού σημειώματος του σχολικού βιβλίου και τη βοήθεια της διδάσκουσας παρατήρησαν ότι ο Γ. Σεφέρης στο ποίημα «Ελένη» αξιοποίησε τη μυθολογία και αναφέρθηκε στην ιστορική πραγματικότητα.

Διαβάσαμε παράλληλα το ποίημα του ο «Τελευταίος σταθμός». Η ανάγνωσή του βοήθησε την ομάδα να κατανοήσει τη σχέση ποίησης, ιστορίας και πολιτικής ως βασικό άξονα του έργου του. Με αυτόν τον τρόπο ανέδειξε τη στάση του ως ποιητή, ως Έλληνα πολίτη και πολιτικού έναντι της πατρίδας του²⁷.

²⁴ Βλ. το viografikoseferis ppt.

²⁵ Βλ. το eleniseferisB ppt.

²⁶ Βλ. τα seferisdrgr pdf, seferisdrgr pdf.

²⁷ Βλ. τα seferiskspdf, seferis.m.s.a3 pdf, seferisdrd pdf, seferisdrdb pdf.

Ιδιαίτερα υπογράμμισαν το ρόλο του προσώπου της Ελένης. Σημείωσαν την παρουσία της Ελένης από τα ομηρικά χρόνια²⁸. Με τη βοήθεια της διδάσκουσας συνδύασαν την παρουσία της με τον «δόλο» των θεών στον Όμηρο και με διαφορετικό «δόλο» σε άλλες στιγμές της πορείας της πατρίδας. Στο σημείο αυτό διαβάσαμε τον «Τελευταίο σταθμό» και σταθήκαμε ιδιαίτερα στους στίχους «Εύκολα τρίβεται ο άνθρωπος μες στους πολέμους», «Να μιλήσω για ήρωες να μιλήσω για ήρωες: ο Μιχάλης/που έφυγε μ' ανοιχτές πληγές απ' το νοσοκομείο/ίσως μιλούσε για ήρωες όταν, τη νύχτα εκείνη/που έσερνε το ποδάρι του μες στη συσκοτισμένη πολιτεία./ούρλιαζε ψηλαφώντας τον πόνο μας», «Στα σκοτεινά/πηγαίνουμε στα σκοτεινά προχωρούμε./Οι ήρωες προχωρούν στα σκοτεινά» γιατί ήταν αυτοί που βοήθησαν να κατανοήσουμε τη στάση του Γ. Σεφέρη έναντι της πατρίδας. Ακούσαμε [τη δήλωση του ποιητή κατά της δικτατορίας](#) (28.3.1969).

Στη συνέχεια αναφερθήκαμε στα χαρακτηριστικά του ελληνικού μοντερνισμού²⁹ που αφομοίωσε η ελληνική ποιητική παράδοση και εμμείναμε στα:

- ενσωμάτωση των ζωντανών στοιχείων της παράδοσης (ποιητικός ρυθμός, γλώσσα δημοτικής ποίησης)
- συμφιλίωση του θέματος με την απόλυτη καθαρότητα της εικόνας
- χρήση μυθικών υπαινιγμών και αναφορών στο αρχαίο παρελθόν
- έμφαση στο φως και το τοπίο με στόχο την προβολή των πνευματικών αξιών που υποβάλλει το συγκεκριμένο τοπίο
- συνειρμική λειτουργία της μνήμης
- κυριαρχία του τραγικού και της τραγικής θεώρησης της ιστορίας
- μορφική ελευθερία.

²⁸ Βλ. ό.π. τα eleniportreto ppt, eleniseferiseleni ppt, eleniseferis ppt.

²⁹ Βλ. το monternismosseferisa3 pdf.

Διαπιστώσαμε:

- ότι ο ποιητής Γ. Σεφέρης «μίλησε απλά» με την ποίησή του για όλα όσα τον σημάδεψαν στη ζωή,
- την αγάπη και την ευαισθησία με την οποία εστίασε στον τόπο και στο τοπίο ως φορέα πνευματικών αξιών.

Η 5^η ομάδα διάβασε τα κείμενα του Ο. Ελύτη [[Στα χτήματα βαδίσουμε όλη μέρα...](#)] και «[Ο ήλιος](#)».

Η ομάδα παρακολούθησε δύο σύντομα βίντεο. Είδαμε και ακούσαμε στο [πρώτο](#) τον Ο. Ελύτη να μιλάει για αντικείμενα και συνήθειες που τον συντροφεύουν στην καθημερινότητά του, αλλά και για την «ανατροπή» που πραγματοποίησε στην ποιητική τέχνη. Στο [δεύτερο](#) είδαμε και ακούσαμε τον ποιητή να μιλάει για τη σχέση της Ελλάδας με την Ευρώπη.

Η ομάδα διάβασε τα ποιήματα και η ανάγνωση οδήγησε στη διαπίστωση ότι η τέχνη του Ο. Ελύτη είναι εικονοποιητική, για την οποία –με την προτροπή της διδάσκουσας– σημειώσαμε ότι μέσα από την ποικιλία των «φραστικών τρόπων [οδηγήθηκε] στη συντακτική διατύπωση των εικόνων» του³⁰. Υπογραμμίσαμε

- Τον λατρευτικό τόνο των ποιημάτων για τη γενέθλια γη³¹. Η δημιουργία του σύννεφου λέξεων και η ανάδειξη των λέξεων-κλειδιά μάς βοήθησε να κατανοήσουμε απόλυτα τον ύμνο του ποιητή για τη γενέθλια γη.
- Την αγάπη για τη ζωή, τη χαρά της ζωής, το πάθος για τη ζωή που φανέρωσε μέσα από τους στίχους ο δημιουργός.
- Την πίστη στη δύναμη της ζωής και την ελπίδα ότι οι δυσκολίες θα ξεπεραστούν.
- Την ελληνική παράδοση «ήπιαμε νερό φρέσκο καθώς ξεπήδαγε από τους αιώνες».

³⁰ Βλ. το [elitiseikones.pdf](#).

³¹ Βλ. το [elitissinefolexeon.pdf](#).

- Την αισιοδοξία, ελπίδα «είμαστε από καλή γενιά».

Λάβαμε υπόψη ότι:

- ο το ποίημα [Στα χτήματα βαδίσαμε όλη μέρα...] ανήκει στη συλλογή *Ήλιος ο Πρώτος* και κυκλοφόρησε στα χρόνια της Κατοχής (1943) και
- ο το ποίημα «Ο ήλιος» ανήκει στη συλλογή *Ο Ήλιος ο ηλιάτορας που κυκλοφόρησε στα χρόνια της δικτατορίας* (1971).

Έτσι τα στοιχεία που υπογραμμίσαμε και συζητήσαμε ανέδειξαν την αγάπη του Ο. Ελύτη για την πατρίδα³². Παρουσιάσαμε τη σχέση Φύση-Πατρίδα³³ και μέσα από αυτή αναγνωρίσαμε το αξιακό σύστημα του ποιητή.

Στη συνέχεια παρουσιάσαμε τα χαρακτηριστικά της ποιητικής γραφής του Ο. Ελύτη και συγκεκριμένα

- τον τολμηρό συνδυασμό λέξεων³⁴
- τις τολμηρές εικόνες (η «ομορφιά της αστραπής») με τη σύζευξη δύο αντιθετικών καταστάσεων ή πραγμάτων
- τη λατρεία του ελληνικού στοιχείου (γλώσσα, παράδοση, ήθη, ορθοδοξία, ελληνική φύση, πολιτισμός, ιστορία)
- τις λυρικές περιγραφές
- την αισιόδοξη αίσθηση της ζωής
- την περιορισμένη στίξη
- τη χαλαρή λογική αλληλουχία
- το παράδοξο.

Ολοκληρώσαμε την ανάγνωση των ποιημάτων ακούγοντας μελοποιημένο [«Το τρελοβάπορο»](#) από τον *Ήλιο τον ηλιάτορα*, και σημειώσαμε [τους στίχους](#) στα

³² Βλ ό.π. το elitisdrastiriotitaG pdf.

³³ Βλ το elitisporia pdf.

³⁴ Βλ το elitisdrastiriotitaA pdf.

τετράδια μας. Καταλήξαμε πως οι συγκεκριμένοι στίχοι μάς φανέρωσαν τη στάση του Ο. Ελύτη έναντι της πατρίδας.

9η ώρα

Η ολοκλήρωση των δύο δίωρων της β' φάσης του σεναρίου ήταν η κατάλληλη στιγμή για έναν πρώτο αναστοχασμό. Το θέμα του σεναρίου, «*Όμορφη και παράξενη πατρίδα*, η εικόνα της πατρίδας στη νεοελληνική ποίηση: από την παράδοση στο μοντερνισμό» παρουσίαζε δυσκολίες, καθώς η έννοια της πατρίδας προσεγγίστηκε μέσα από στίχους ποιητών, που έζησαν σε διαφορετικές εποχές και εκφράστηκαν με διαφορετικές τεχνικές.

Σε όλες τις ομάδες δόθηκε ένα μικρό [φύλλο αξιολόγησης](#) που είχε διπλό στόχο: αφενός τον έλεγχο του βαθμού κατανόησης των όσων διδάχτηκαν και αφετέρου μία πρώτη αξιολόγηση της διδακτικής πορείας του σεναρίου έως εκείνο το σημείο.

Ο αναστοχασμός έδειξε ότι υπήρξαν δυσκολίες. Η ανάγνωση των ποιητικών κειμένων δεν ήταν εύκολη, καθώς οι μαθητές δεν ήταν εξοικειωμένοι με τον ποιητικό λόγο. Διατύπωσαν την άποψη ότι στην εφαρμογή του σεναρίου βοήθησαν

- Η αξιοποίηση των ΤΠΕ, αρχικά για να γνωρίσουν τους δημιουργούς και στη συνέχεια για να ολοκληρώσουν τις δραστηριότητες του φύλλου εργασίας.
- Η παρέμβαση (καθοδηγητική, διευκρινιστική, συμπληρωματική) της διδάσκουσας.
- Η συνεργασία μεταξύ τους, αν και όχι πάντοτε εύκολη, καθώς κάποιοι μαθητές δεν έδειξαν την υπευθυνότητα να ολοκληρώσουν ότι είχαν αναλάβει στο πλαίσιο της ομάδας.
- Οι σημειώσεις που τους δόθηκαν.

10η και 11η ώρα

1η ομάδα : Δ. Σολωμός, «[Ελεύθεροι Πολιορκημένοι](#)» Σχ. Γ, 1, «[Ο Κρητικός](#)» [απ. 5 \[22\]](#).

Παρακολουθήσαμε στη δραματοποιημένη [παρουσίαση της ζωής του Δ. Σολωμού](#), τις σπουδές και τους ανθρώπους που συνέβαλαν στη μόρφωση και τη συγκρότηση της προσωπικότητάς του. Γνωρίσαμε την ευαίσθητη πλευρά του ποιητή.

Σημειώσαμε ότι ο Δ. Σολωμός έσκυψε με προσοχή και αγωνία στη μελέτη της μητρικής γλώσσας («Μήγαρις έχω άλλο στο νου πάρεξ ελευθερία και γλώσσα»), όπως επίσης βίωσε τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων (1821) και εμπνεύστηκε από αυτόν.

Διαβάσαμε το ποίημα του Ν Βρεττάκου [«Διονύσιος Σολωμός»](#). Ο πρώτος στίχος «Τὸ πρόσωπό σου, τῆς Ἑλλάδας πρόσωπο, Ποιητή» μας αποκάλυψε την πρόσληψη του ποιητή σήμερα, αλλά και μας φανέρωσε τη σχέση Πατρίδας και Δ. Σολωμού³⁵.

Ο ποιητής ανέδειξε την ελληνική φύση και τον πολιτισμικό της ρόλο για τον Έλληνα μέσα από τους στίχους του³⁶. Εντοπίσαμε τα χαρακτηριστικά που α) ο ποιητής έδωσε στην πατρίδα³⁷ και β) φανέρωσαν τη σχέση του με το λογοτεχνικό ρεύμα του ρομαντισμού.

2η ομάδα: Α. Σικελιανός, [«Πνευματικό εμβατήριο»](#).

Παρακολουθήσαμε την [ταινία](#) της εκπαιδευτικής τηλεόρασης για τον ποιητή Α. Σικελιανό και γνωρίσαμε την ταυτότητά του. Σημειώσαμε ότι ο Άγγελος Σικελιανός επηρεάστηκε από το συμβολισμό και ακολούθησε ως ένα βαθμό την παράδοση του Παλαμά.

Το «Πνευματικό Εμβατήριο» εμπνευσμένο από τον αγώνα του ελληνικού λαού κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και ιδιαίτερα την Κατοχή, ήταν «ένα είδος αντίστασης». Εστίασαμε στον στίχο, στη γλώσσα και στα εκφραστικά μέσα του

³⁵ Βλ. το solomosA pdf.

³⁶ Βλ. τα solomosB pdf και solomosdrastiriotitag pdf.

³⁷ Βλ. το solomosG pdf.

ποιητή, ειδικά στις ποιητικότερες εικόνες. Εντοπίσαμε τα χαρακτηριστικά του μοντερνισμού στην ποιητική του γραφή³⁸.

Υπογραμμίσαμε τον άρρηκτο δεσμό της ποίησης του Α. Σικελιανού με την ελληνικότητα και επισημάναμε τον τρόπο με τον οποίο ο λόγος του ποιητή εκφράζει την αγωνία του για τη μοίρα της πατρίδας και του ελληνικού λαού. Φτιάξαμε το σύννεφο λέξεων του αποσπάσματος και σχολιάσαμε τις λέξεις: ήλιος, ομπρός, σπρώχτε, απάνω, βοηθάτε, βγάλουμε, αδερφοί σε σχέση με τον άξονα μελέτης του ποιήματος, την Πατρίδα³⁹.

Ολοκληρώσαμε την ανάγνωση με την ακρόαση [της μελοποίησης του ποιήματος](#).

3η ομάδα: Λορέντζος Μαβίλης, [«Στην Πατρίδα»](#).

Παρακολούθησαμε την εκπομπή *Εποχές και συγγραφείς*, αφιερωμένη στον ποιητή Λορέντζο Μαβίλη και προσπαθήσαμε μέσω αυτής να τον γνωρίσουμε. Τον τοποθετήσαμε στους ποιητές της Επτανησιακή σχολής μετά τον Δ. Σολωμό και σημειώσαμε ότι όσον αφορά την προσωπικότητά του υπήρξε φλογερός πατριώτης και οραματιστής, συμμετείχε ενεργά στους απελευθερωτικούς αγώνες του έθνους στην Κρήτη, στα βουνά της Ηπείρου· επίσης, ότι ανήκε στο επιτελείο του Ελευθέριου Βενιζέλου και εκλέχτηκε βουλευτής στην Α΄ Αναθεωρητική βουλή. Σχετικά με το έργο του, διαπιστώσαμε ότι συνέχισε τη σολωμική παράδοση, ιδιαίτερα ως προς τη γλώσσα και το πατριωτικό συναίσθημα. Σημειώσαμε ιδιαίτερα ότι ο λόγος του στη Βουλή (16.2.1911) για το γλωσσικό ζήτημα (άρθρο 107 του Συντάγματος) ήταν η κορύφωση των αγώνων του για τη δημοτική. Ύμνησε την Ελλάδα· συγκεκριμένα τη μυθική και ιστορική ζωή της, τη φύση. Υπήρξε, τέλος, κατεξοχήν σονετογράφος.⁴⁰

Διαβάσαμε το ποίημά του «Στην Πατρίδα» και σημειώσαμε τον ύμνο της ελληνικής φύσης. Ο Μαβίλης ταύτισε την αγάπη του για την πατρίδα με την αγάπη

³⁸ Βλ. τα αρχεία sikelianosKL pdf, sikelianosE pdf, sikelianosST pdf.

³⁹ Βλ. τα sikelianosM pdf, sikelianossinefo pdf, sikelianossinefob pdf.

⁴⁰ Βλ. τα mavilisk pdf, mavilism pdf, maviliss pdf.

του για την ελληνική φύση⁴¹, στην οποία είδε τις αξίες που τον βοήθησαν να φτιάξει το δικό του αξιακό σύστημα (ελευθερία, ομορφιά, αρμονία, αξιοπρέπεια, ολοκλήρωση). Παρατηρήσαμε πως επρόκειτο για ένα αρκετά μεγάλο σε έκταση ποίημα με εμφανή τα στοιχεία του παραδοσιακού ποιήματος: στροφές, ομοιοκαταληξία, σχήματα λόγου κι εκφραστικά μέσα, προσεγμένη γλώσσα.

Θυμηθήκαμε ξανά το ποίημα του Ι. Πολέμη «Τι είναι η πατρίδα μας» που είχαμε συζητήσει στα πρώτα βήματα του σεναρίου, καθώς μας το θύμισε το κείμενο του Λ. Μαβίλη.

4η ομάδα: Κ. Π. Καβάφης, «[Θερμοπύλες](#)».

Η ομάδα ξεκίνησε να διαβάζει τις «Θερμοπύλες» του Κ. Π. Καβάφη γνωρίζοντας την προτροπή της διδάσκουσας να δημιουργήσουν αφίσες για την Παγκόσμια Ημέρα Ποίησης και τον χαρακτηρισμό του 2013 ως έτος Κ. Π. Καβάφη.

Αρχικά ακολουθήσαμε τα βήματα της ομάδας που διάβασε τις προηγούμενες ώρες Καβάφη: παρακολουθήσαμε με προσοχή [το βίντεο για τον Κ. Π. Καβάφη](#) και την Αλεξάνδρεια από τη σειρά *Η δε πόλις ελάλησεν* από το Ψηφιακό Αρχείο της ΕΡΤ. Ορισμένα από τα ποιήματα που ακούγονται τα είχαμε και σε φωτοτυπία. Η έννοια της καβαφικής ειρωνείας ήταν ήδη γνωστή από τις προηγούμενες διδακτικές ώρες (εισήγηση σύντομη από τη διδάσκουσα με αφορμή τη μελέτη του Κ. Π. Καβάφη από άλλη ομάδα). Διατυπώθηκε, τέλος, και πάλι η άποψη ότι ως ποιητής ο Κ. Π. Καβάφης είναι δύσκολος.

Ακολούθησε η σιωπηρή ατομική ανάγνωση του ποιήματος, η δημιουργία του σύννεφου λέξεων του ποιήματος (www.wordle.net) για την ανάδειξη των κεντρικών, λέξεων-εννοιών⁴² και στη συνέχεια σημειώσαμε:

- Τη χρήση εκ μέρους του ποιητή του ιστορικού γεγονότος των Θερμοπυλών ως συμβόλου για να μεταδώσει τον δικό του ηθικό κώδικα. Ο συμβολικός τίτλος «Θερμοπύλες» καθορίζει το χρέος και την απόλυτη πίστη σε αυτό⁴³.

⁴¹ Βλ. τα [mavilisa.pdf](#) και [mavilispatriida.pdf](#).

⁴² Βλ. τα [kavafisthermopilewlexis.pdf](#) και [kavafisthermopileslexisg.pdf](#).

- Την έννοια της «τιμής» για αυτούς που μένουν απόλυτα πιστοί στο Χρέος, αλλά και τις έννοιες δικαιοσύνη (δίκαιοι), ευσπλαχνία, γενναιοδωρία (γενναίοι), αλήθεια που έδωσαν νόημα στην αξιοπρέπεια.
- Στους τελευταίους στίχους το μέγεθος του ηθικού χρέους σύμφωνα με την καθαφική αντίληψη.
- Την ιδιότυπη ποιητική γραφή του Κ. Π. Καβάφη⁴⁴.

5η ομάδα: Γ. Ρίτσος, [Ρωμοσύνη](#), [«Ο τόπος μας»](#)

Παρακολουθήσαμε το βίντεο για τη ζωή και το έργο του Γ. Ρίτσου από τη σειρά *Ταξίδι στον πολιτισμό* (παραγωγής του Υπουργείου Πολιτισμού, Διεύθυνση πολιτιστικών δράσεων) και στη συνέχεια ακούσαμε την ανάγνωση [της πρώτης ενότητας της Ρωμοσύνης](#) από τον ίδιο τον ποιητή.

Ο Γ. Ρίτσος υπακούοντας στον ρυθμό της παραδοσιακής προφορικής ποίησης, με στίχο ανομοιοκατάληκτο ζωντάνεψε τους αγώνες του ελληνικού λαού στη *Ρωμοσύνη*. Μετά την ανάγνωση του κειμένου σημειώσαμε τον δεσμό του Έλληνα με τη φύση και την ταύτιση του ελληνικού τοπίου με την πατρίδα. Υπογραμμίσαμε την πορεία από τη φύση στον άνθρωπο και στην ιδέα, όπως τη διαβάσαμε στο κείμενο. Στη συνέχεια εντοπίσαμε εικόνες υπερρεαλιστικές που ανέδειξαν τους αγώνες της ρωμοσύνης και έτσι αποκωδικοποιήσαμε μια στάση ζωής αποτελούμενη από συγκεκριμένες αξίες⁴⁵.

Στο σημείο αυτό διαβάσαμε το ποίημα [«Ο τόπος μας»](#). Ο στίχος «πολύ αγαπιέται αυτός ο τόπος/με υπομονή και υπερηφάνεια» μας έδειξε τη σχέση του ποιητή με την πατρίδα. Στις υπερρεαλιστικές εικόνες του επισημάναμε τον κρυμμένο στοχασμό του ποιητή· διαβάσαμε δηλαδή το ποίημα ως έναν «πίνακα ζωγραφικής» και αντιληφθήκαμε τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο ο Γ. Ρίτσος εξέφρασε τον στοχασμό του σε συνάρτηση με την ιστορική συγκυρία. Ένα μέλος της ομάδας

⁴³ Βλ τα kavafisthermopilesbA pdf και kavafisthermopiles pdf .

⁴⁴ Βλ το kavafisglossa pdf.

⁴⁵ Βλ. τα ritsosms pdf, ritsosAdrastiriotita pdf, ritsosBdrastiriotita pdf.

έφτιαξε το βίντεο «Γιάννης Ρίτσος... ο εικαστικός»⁴⁶ και το δημοσιοποίησε (Youtube) μετά την ολοκλήρωση της ενότητας.

Γ' Φάση: μετά την ανάγνωση (μία ώρα)

12η ώρα

Τη συγκεκριμένη ώρα του σεναρίου εργαστήκαμε στην αίθουσα διδασκαλίας και σε ολομέλεια. Απαραίτητος ήταν ο Η/Υ με τον βιντεοπροβολέα και η σύνδεση στο διαδίκτυο. Ορίσαμε ένα χρονικό όριο δεκαπέντε λεπτών και ακολουθήσαμε τον κατευθυνόμενο διάλογο. Αναδείχτηκε από τις τοποθετήσεις και τις εργασίες των μαθητών ότι

- Είχαν συνειδητοποιήσει την αλλαγή της ποίησης ως αποτέλεσμα της σχέσης της με την εποχή, εφόσον εντάσσεται η εξέλιξή της στο γενικότερο πλαίσιο των καλλιτεχνικών ρευμάτων.
- Είχαν κατανοήσει τους όρους παράδοση και μοντερνισμός στην ποίηση.
- Είχαν γνωρίσει την ποιητική εικόνα της πατρίδας όπως αυτή διαμορφώνεται από τα λογοτεχνικά ρεύματα του ρομαντισμού, του κλασικισμού, του παρνασσισμού, του συμβολισμού, του υπερρεαλισμού.

Τα επόμενα δέκα λεπτά η ολομέλεια της τάξης κλήθηκε να αναστοχαστεί σχετικά με τους αρχικούς στόχους που είχε θέσει για το σενάριο και αν αυτοί επιτεύχθηκαν. Με έναν καταγισμό ερωτήσεων όπως: *Ποιο σημείο του σεναρίου ήταν το πιο αδύναμο και πιο πέτυχε το στόχο του; Τι θα αλλάζαμε στο σενάριο αν είχαμε τη δυνατότητα να το επαναλάβουμε; Ποιες δραστηριότητες μας βοήθησαν και κατανοήσαμε τους στόχους; Τελικά η ποίηση τι θα σημαίνει για τον καθένα μας από δω και στο εξής; Το σενάριο βοήθησε να αλλάξουμε στάση απέναντι της; Αυτά που διαβάσαμε με αφορμή το σενάριο τι μας προσέφεραν; Οι μαθητές με τις απαντήσεις τους υπογράμμισαν ότι η ανάγνωση της ποίησης είχε δυσκολίες, αλλά είδαν και*

⁴⁶ Βλ. ό.π. το RitsosFlv.

πλευρές που τους άρεσαν. Η σύνδεση με την εποχή, όπως είπαν αρκετοί, τους βοήθησε στην κατανόηση θεμάτων και θέσεων των ποιητών.

Στη συνέχεια συζητήσαμε για την επικείμενη επίσκεψη της χανιώτισσας ποιήτριας Μ. Βλαχάκη. Η διδάσκουσα με εισήγηση (περίπου πέντε λεπτά) παρουσίασε την ποιήτρια και μας προσκάλεσε στον ποιητικό της κόσμο. Επικεντρωθήκαμε στο νέο της αφήγημα *Μουντζουρωτής χαρτιών*, βασισμένο στις παιδικές αναμνήσεις του Κ. Παλαμά και αρχίσαμε ένα ταξίδι προετοιμασίας του μικρού μας αφιερώματος.

Μεσολάβησε ένα χρονικό διάστημα περίπου ενός μήνα –ο μήνας της Ποίησης, όπως τον ονομάσαμε– κατά τον οποίο παράλληλα με το σενάριο που δουλεύαμε τότε για «Τα φύλα στη λογοτεχνία», στα διαλείμματα, σε ώρες που μέναμε λίγο παραπάνω στο σχολείο διαβάσαμε κείμενα, στίχους του Παλαμά και ετοιμαστήκαμε για την εκδήλωση-αφιέρωμα στα 70 χρόνια από τον θάνατο του Κ. Παλαμά. Η εκδήλωση (δύο διδακτικές ώρες στην αίθουσα του σχολείου το πρωί της Δευτέρας 22 Απριλίου 2013 και δύο ώρες το απόγευμα στο αμφιθέατρο του ΤΕΙ Μουσικολογίας) έκλεισε το διδακτικό σενάριο για την ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση».

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1η ώρα β' φάσης (3η ώρα σεναρίου)

1η ομάδα

Διαβάζουμε το ποίημα του Ι. Πολέμη «Τι είναι η πατρίδα μας»

Τί είναι ή πατρίδα μας; Μήν εἶν' οἱ κάμποι;

Μήν εἶναι τ' ἄσπαρτα ψηλά βουνά;

Μήν εἶναι ὁ ἥλιος της, πού χρυσολάμπει;

Μήν εἶναι τ' ἄστρα της τὰ φωτεινά;

Μήν εἶναι κάθε της ρηχὸ ἀκρογιάλι

καὶ κάθε χώρα της μὲ τὰ χωριά;

κάθε νησάκι της πού ἀχνὰ προβάλλει,

κάθε της θάλασσα, κάθε στεριά;

Μήν εἶναι τάχατε τὰ ἐρειπωμένα

ἀρχαία μνημεῖα της χρυσή στολή,

πού ἡ τέχνη ἐφόρεσε καὶ τὸ καθένα

μία δόξα ἀθάνατη ἀντιλαλεῖ;

Ἄλλα πατρίδα μας! Κι αὐτὰ κι ἐκεῖνα,

καὶ κάτι πού ἔχουμε μὲς τὴν καρδιά

καὶ λάμπει ἀθώρητο σὰν ἡλίου ἀχτίνα

καὶ κρᾶζει μέσα μας: Ἐμπρὸς παιδιά!

Διαβάζουμε το ποίημα με ἄξονα τις ερωτήσεις:

- Διακρίνουμε στροφές στο ποίημα; Κάθε στροφή ἔχει ορισμένο αριθμὸ στίχων;
Υπάρχει ομοιοκαταληξία και μέτρο;

- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος; Τι παρατηρείτε για τις λέξεις που χρησιμοποιεί;
- Χρησιμοποιεί εκφραστικά μέσα;
- Το ποίημα αναφέρεται σε μια έννοια και γύρω της «χτίζει μια ιστορία»; Ο κόσμος του ποιήματος αμφισβητεί τον κόσμο όπως εμείς τον γνωρίζουμε;
- Ο τίτλος του ποιήματος μας προϊδεάζει για το περιεχόμενο;
 - Με βάση τις απαντήσεις των παραπάνω ερωτήσεων συμπληρώνουμε στον παρακάτω πίνακα τα στοιχεία της παραδοσιακής ποίησης.

Χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης	Χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

2η ομάδα

Διαβάζουμε το απόσπασμα « Ο ήλιος» από το έργο του Ο. Ελύτη *Ο ήλιος ο ηλιάτορας*.

Όμορφη και παράξενη πατρίδα
Ωσάν αυτή που μου 'λαχε δεν είδα
Ρίχνει να πιάσει ψάρια πιάνει φτερωτά
Στήνει στη γη καράβι κήπο στα νερά
Κλαίει φιλεί το χώμα ξενιτεύεται
Μένει στους πέντε δρόμους αντρείυεται
Κάνει να πάρει πέτρα τη νε παρατά
Κάνει να τη σκαλίσει βγάνει θάματα
Μπαίνει σ' ένα βαρκάκι πιάνει ωκεανούς
Ξεσηκωμούς γυρεύει θέλει τύραννους
Πέντε μεγάλους βγάνει πάνω τους βαρεί
Να λείψουν απ' τη μέση τους δοξολογεί.

Διαβάζουμε το ποίημα με άξονα τις ερωτήσεις:

- Εντοπίζετε την έλλειψη μέτρου και ομοιοκαταληξίας; Πώς θα χαρακτηρίζατε τον στίχο;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος; Τι παρατηρείτε για τις λέξεις που χρησιμοποιεί; Εντοπίζετε λεξιλογικούς συνδυασμούς που σας ξενίζουν;
- Ποιο εκφραστικό μέσο κυριαρχεί στο ποίημα;
- Τι παρατηρείτε ως προς τη χρήση των σημείων στίξης στο κείμενο;
- Μπορείτε να κατανοήσετε με την πρώτη ανάγνωση το νοηματικό κόσμο του κειμένου;
- Εντοπίζετε στο κείμενο σημεία ασαφή ή σημεία που μπορείτε να διαβάσετε με πολλούς τρόπους;

➤ Με βάση τις απαντήσεις των παραπάνω ερωτήσεων συμπληρώνουμε στον παρακάτω πίνακα τα στοιχεία της μοντέρνας ποίησης.

Χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης	Χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

4^η ώρα

1η Ομάδα

Κλασικισμός – Ρομαντισμός

Παρακολουθούμε την εισήγηση της εκπαιδευτικού. Διαβάζουμε από το [Λεξικό Λογοτεχνικών όρων](#) τα λήμματα «Κλασικισμός» και «Ρομαντισμός». Επισκεπτόμαστε το ανθολόγιο λογοτεχνίας του [Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού](#) και διαβάζουμε κείμενα των Α. Κάλβου, Δ. Σολωμού.

Συμπληρώνουμε τον πίνακα.

Κλασικισμός: χαρακτηριστικά	Ρομαντισμός: χαρακτηριστικά

2η ομάδα

Παρνασσισμός – Συμβολισμός

Παρακολουθούμε την εισήγηση της εκπαιδευτικού. Διαβάζουμε από [Λεξικό Λογοτεχνικών όρων](#) τα λήμματα «Παρνασσισμός» και «Συμβολισμός».

Επισκεπτόμαστε το ανθολόγιο λογοτεχνίας του [Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού](#) και διαβάζουμε κείμενα των [Κ. Παλαμά](#), [Λ. Μαβίλη](#), [Ι. Γρυπάρη](#).

Συμπληρώνουμε τον πίνακα.

Παρνασσισμός: χαρακτηριστικά	Συμβολισμός: χαρακτηριστικά

3η ομάδα

Κ. Π. Καβάφης – Α. Σικελιανός

Παρακολουθούμε την εισήγηση της εκπαιδευτικού. Διαβάζουμε το βιογραφικό σημείωμα του [Κ. Π. Καβάφη](#) και του [Α. Σικελιανού](#) Επισκεπτόμαστε το [ανθολόγιο λογοτεχνίας του Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού](#) και διαβάζουμε κείμενα των Κ.Π. Καβάφη και Α. Σικελιανού.

Συμπληρώνουμε τον πίνακα

Κ.Π.ΚΑΒΑΦΗΣ: τα χαρακτηριστικά της ποίησής του	ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ: τα χαρακτηριστικά της ποίησής του

4η ομάδα

Μοντερνισμός

Παρακολουθούμε την εισήγηση της εκπαιδευτικού. Διαβάζουμε από το [Λεξικό Λογοτεχνικών όρων](#) το λήμμα «Μοντερνισμός». Επισκεπτόμαστε το [ανθολόγιο λογοτεχνίας του Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού](#) και διαβάζουμε κείμενα του Γ. Σεφέρη (εισηγητής της μοντέρνας ποίησης στην Ελλάδα, *Στροφή* 1931).

Συμπληρώνουμε τον πίνακα

Μοντερνισμός: Τα χαρακτηριστικά του

5η Ομάδα

Υπερρεαλισμός

Παρακολουθούμε την εισήγηση της εκπαιδευτικού. Διαβάζουμε από το [Λεξικό Λογοτεχνικών όρων](#) το λήμμα «Υπερρεαλισμός». Επισκεπτόμαστε το [ανθολόγιο λογοτεχνίας του Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού](#) και διαβάζουμε κείμενα των [Ο. Ελύτη](#) και [Γ. Ρίτσου](#).

Συμπληρώνουμε τον πίνακα.

Υπερρεαλισμός: τα χαρακτηριστικά του

5^η, 6^η, 7^η, 8^η ώρα

1η ομάδα

Ανδρέας Κάλβος, «Ο φιλόπατρις»

Εισαγωγικά

Ο Μ. Αυγέρης στο δοκίμιό του *Ο Κάλβος και η εποχή του* σημειώνει «Τα κύρια χαρακτηριστικά της ποίησης του Κάλβου είναι ο επαναστατικός πατριωτισμός κι η αδιάκοπη έξαρση της αρετής στη ζωή των λαών [...]. Η αρετή στον Κάλβο παρουσιάζεται σαν επαναστατική αξία, σαν το κύριο κίνητρο της αγάπης στην ελευθερία, που υποκινεί το μίσος κατά της αδικίας, της βίας και της τυραννίας [...]. Είναι αξεχώριστα στην ποίησή του Πατρίδα, Ελευθερία κι Αρετή, αποθεώνονται και παρουσιάζονται μέσα σε ιδανικό φως.».

Και ο Λ. Πολίτης επισημαίνει ότι «Όλος αυτός ο φαινομενικός κλασικισμός είναι ένα εξωτερικό ντύμα μονάχα, κάτω από το οποίο κινείται η ανήσυχη ψυχή ενός γνήσιου ρομαντικού».

Στόχος μας είναι να γνωρίσουμε την εικόνα της Πατρίδας όπως ο Α. Κάλβος τη σκιαγράφησε με τους στίχους του. Τι είναι η Πατρίδα για τον ποιητή; Είναι σύνθετη έννοια; Ποιο συναίσθημα εκδηλώνει έντονα ο ποιητής; Πώς συνδέει την Πατρίδα με την ύπαρξη του ανθρώπου; Με ποιους τρόπους ο ποιητής παρουσιάζει την Πατρίδα; Ποιες απηγήσεις του κλασικισμού και του ρομαντισμού εντοπίζουμε στο «Φιλόπατρι» του Α. Κάλβου;

1η Δραστηριότητα

- Τι πιστεύουμε ότι παρακίνησε τον Α. Κάλβο να συνθέσει την ωδή «Ο φιλόπατρις» και πώς μας προδιαθέτει ο τίτλος της ωδής ως αναγνώστες;
- Εντοπίζουμε την κορύφωση της φιλοπατρίας στην τελευταία στροφή της ωδής:

*Ας μη μου δώση η μοίρα μου
εις ξένην γην τον τάφον·*

*είναι γλυκός ο θάνατος
μόνον όταν κοιμόμεθα
εις την πατρίδα.*

Διαβάζοντάς τους έχουμε την αίσθηση ότι έχουμε διαβάσει και άλλους παρόμοιους στίχους. Υπομνηματίζουμε τους στίχους με τη δημιουργία υπερδεσμών έτσι ώστε να γίνει φανερή η συνομιλία τους με τους στίχους άλλων ποιητικών κειμένων.

Έχοντας κατανοήσει ότι η φιλοπατρία είναι ο πυρήνας της ωδής, προσπαθούμε να γνωρίσουμε την τεχνική που χρησιμοποιεί ο ποιητής για να την αναδείξει με την επόμενη δραστηριότητα.

2η Δραστηριότητα

- Το έντονο συναίσθημα της φιλοπατρίας δίνεται κλιμακωτά μέχρι την κορύφωσή του. Χρωματίζουμε: λέξεις και εκφράσεις, που υπογραμμίζουν την κλιμάκωση του συναισθήματος μέχρι την κορύφωσή του. Χρησιμοποιούμε διαφορετικό χρώμα και διαφορετική γραμματοσειρά. Χρησιμοποιούμε διαφορετικό μέγεθος γραμματοσειράς για να υπογραμμίσουμε την κεντρική έννοια ή έννοιες που αναδεικνύει η ωδή.
- Εντοπίζουμε τις εικόνες της ωδής. Διαπιστώνουμε ότι είναι εικόνες οπτικές, ακουστικές αλλά και εικόνες όπου συμμετέχουν δύο ή περισσότερες αισθήσεις (σχήμα συναισθησίας) Χρωματίζουμε τις εικόνες με διαφορετικό χρωματισμό, αλλάζουμε τη γραμματοσειρά και το μέγεθός της για να αναδείξουμε την ποικιλία των εικόνων.

Συμπληρώνουμε τον πίνακα:

Εικόνες οπτικές	Εικόνες ακουστικές	Εικόνες με το σχήμα της συναισθησίας

Η δραστηριότητα επαναφέρει τη συζήτηση για τα λογοτεχνικά ρεύματα του κλασικισμού και του ρομαντισμού και τα χαρακτηριστικά τους. Ολοκληρώνεται με την επόμενη δραστηριότητα με την οποία προτείνουμε μια νέα μορφοποίηση της ωδής με τον προβληματισμό αν η νέα μορφή οδηγεί σε διαφορετική νοηματοδότηση του κειμένου.

3η Δραστηριότητα

Εντοπίζουμε τα εξής χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κλασικισμού που απηχούν στην ωδή

- την αρχιτεκτονική της που διακρίνεται για την απόλυτη συμμετρία (προοίμιο- κύριο μέρος- επίλογο)
- τη μετρική της
- το «αρχαιόπρεπο γλωσσικό όργανό» της.

Στη συνέχεια δοκιμάζουμε:

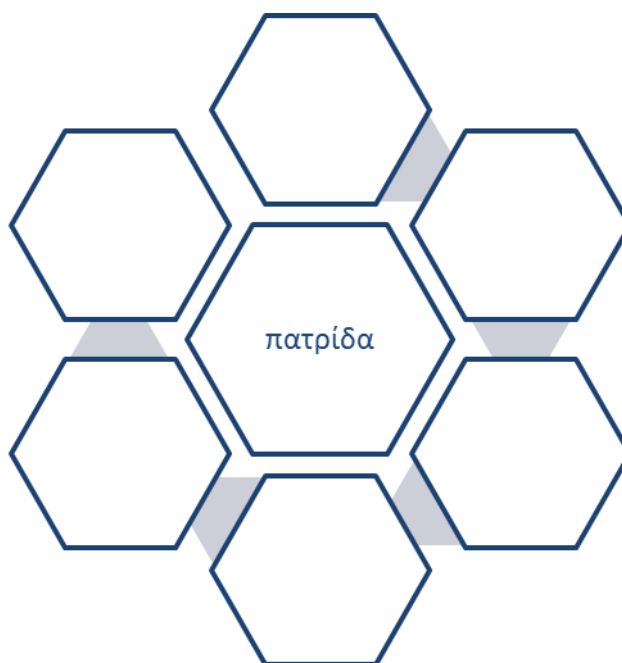
- Να αλλάξουμε την αρχιτεκτονική δομή της ωδής. Αιτιολογούμε τη νέα δομή.
- Να επαναγράψουμε κάποιες στροφές της ωδής σε δεκαπεντασύλλαβο στίχο.

Η διαφορετική μορφή της ωδής που σχηματίζεται επηρεάζει τη νοηματοδότησή της; Αιτιολογούμε τις σκέψεις μας.

4η δραστηριότητα

- Στο παρακάτω σχήμα τοποθετούμε στο κεντρικό εξάγωνο την κυρίαρχη έννοια του ποιήματος την πατρίδα. Επιλέγουμε από το κείμενο τον στίχο ή τη στροφή που την υπογραμμίζει κατά τη γνώμη μας και τη σημειώνουμε στο κεντρικό εξάγωνο. Τοποθετούμε στα εξάγωνα του κύκλου τα στοιχεία της Φύσης, που χρησιμοποιεί ο ποιητής για να δώσει την εικόνα της πατρίδας. Επιλέγουμε στίχους για κάθε στοιχείο.

Ή

- Δημιουργούμε μία παρουσίαση (PowerPoint) του βιογραφικού σημειώματος του Α. Κάλβου (ως έξι διαφάνειες).

Με την ολοκλήρωσή τους αναρτώνται στο ιστολόγιο.

2η ομάδα

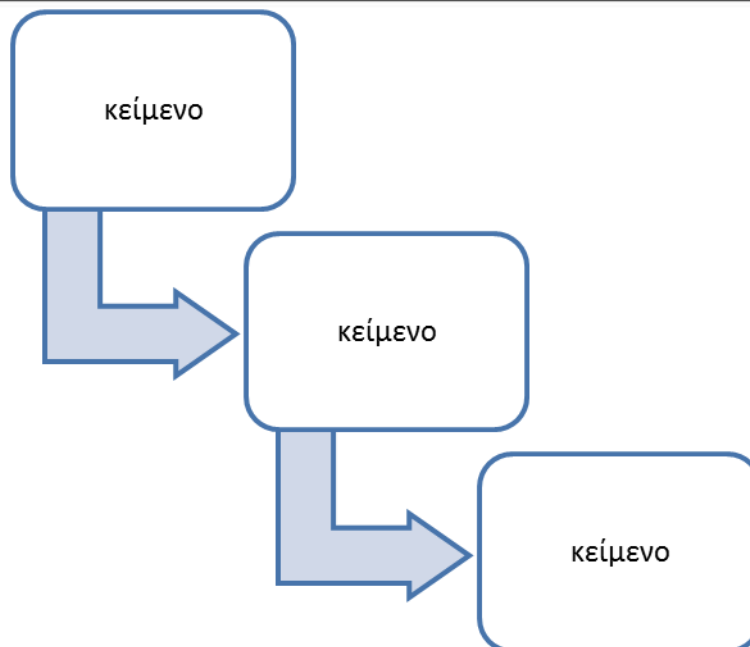
Κ Παλαμάς, [Ο Δωδεκάλογος του γύφτου \(απόσπασμα από τον «Προφητικό»\)](#)

1η δραστηριότητα

Το ιστορικό πλαίσιο του συνθετικού ποιήματος του Κ. Παλαμά *Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου* τοποθετείται την παραμονή της Άλωσης. Ο χρόνος γραφής του 1899, λίγο μετά την εθνική ταπείνωση του 1897, οι ιδέες και ο στοχασμός του ποιητή συναιρούν το κείμενο με τους αγώνες και τις επιδιώξεις της εποχής του ποιητή. Ο ποιητής, γνώστης της ιστορικής πορείας του Γένους, εκφράζει τη συνείδηση του έθνους του. Αν και η πατρίδα βρίσκεται σε μια πολύ δύσκολη στιγμή και κινδυνεύει με αφανισμό, ο ποιητής έχει τη βεβαιότητα της επικείμενης αναγέννησής της. Δηλώνει την αγάπη για την πατρίδα του. Σε ποια σημεία του αποσπάσματος φαίνεται; Γράφουμε μία παράγραφο 80-100 λέξεων.

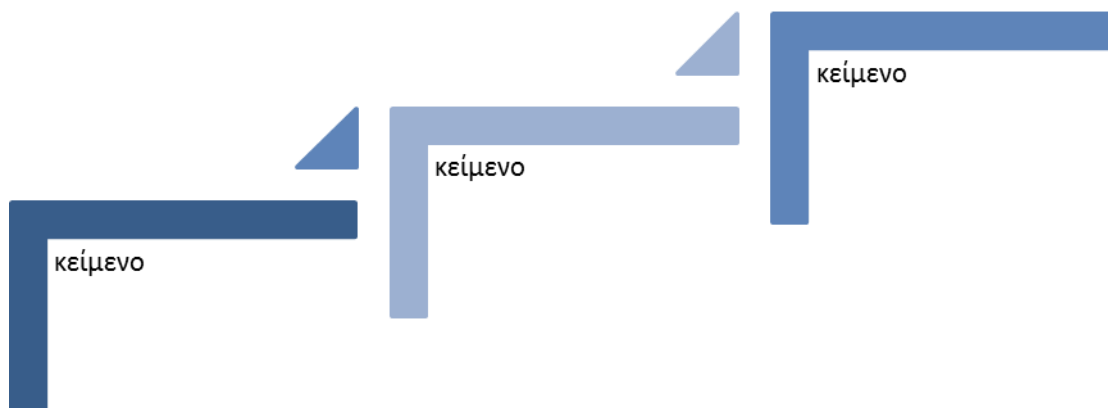
2η δραστηριότητα

- Στους στ. 1-24 ο αφανισμός της Χώρας, σύμφωνα με την προφητικό λόγο του Ποιητή, δίδεται σταδιακά. Συμπληρώνοντας τις παρακάτω κάρτες εντοπίζουμε τους στίχους που παρουσιάζουν τις τρεις φάσεις του αφανισμού της Χώρας. Σημειώνουμε σε κάθε φάση τα πρόσωπα, που δηλώνουν την προφητική ρήση, τα κυρίαρχα ρήματα και τα εκφραστικά μέσα, που σε κάθε φάση αισθητοποιούν την πτώση της Χώρας. Χρωματίζουμε τις τρεις φάσεις με διαφορετικό χρωματισμό, που να αποδίδει την ατμόσφαιρα των στίχων.

3η δραστηριότητα

Στους στ. 25-41 δίδεται η επικείμενη αναγέννηση της Ψυχής της Χώρας. Συμπληρώνοντας τα βήματα εντοπίζουμε τους στίχους, που παρουσιάζουν τη σταδιακή αναγέννηση της Χώρας. Σημειώνουμε σε κάθε βήμα τα κυρίαρχα ρήματα και τα εκφραστικά μέσα, που σε κάθε βήμα αισθητοποιούν την αναγέννηση της Χώρας. Χρωματίζουμε τα βήματα με διαφορετικό χρωματισμό. Αλλάζουμε τη γραμματοσειρά, το μέγεθος και το χρώμα της στους στίχους όπου εντοπίζουμε την αισιοδοξία του Προφήτη-ποιητή για την αναγέννηση του Ελληνισμού.

4η δραστηριότητα

Ο Παλαμάς ήταν από τους συγγραφείς του τέλους του περασμένου αιώνα, που έβαλαν στόχο τη σύνδεση της εγχώριας παράδοσης με τις σύγχρονες καλλιτεχνικές εξελίξεις που συνέβαιναν στην Ευρώπη. Στο απόσπασμα από τον *Δωδεκάλογο του Γύφτου* («Προφητικός») τα λογοτεχνικά ρεύματα του παρνασσισμού και του συμβολισμού φαίνεται ότι επηρέασαν τον ποιητή.

- Με τη βοήθεια των γνώσεων που αντλούμε από [την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα \(Νεοελληνική Λογοτεχνία/ Ποίηση\)](#) και από το [Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων](#) συμπληρώνουμε στον παρακάτω πίνακα με τα στοιχεία του παρνασσισμού και του συμβολισμού που εντοπίζουμε στο κείμενο. Παραπέμπουμε στους ανάλογους στίχους.

Παρνασσισμός	Στοιχεία και στίχοι παραπομπές στο κείμενο
<p>Αρχαιολατρία</p> <p>Προσπάθεια αποτύπωσης του εξωτερικού κόσμου</p> <p>Έντεχνη επεξεργασία των στίχων</p> <p>Προσεγμένη ομοιοκαταληξία</p> <p>Ακρίβεια στην έκφραση</p> <p>Χαλιναγώγηση πάθους</p>	
<p>Συμβολισμός</p>	
<p>Έμφαση στον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου</p> <p>Χρήση συμβόλων για την έκφραση ψυχικών καταστάσεων, διάθεση ρεμβασμού, μελαγχολίας, ονειροπόληση</p>	

Μουσικότητα

Αφθονία εκφραστικών μέσων

Μετρικές και εκφραστικές καινοτομίες

Απουσία ρητορισμού και επιτήδευσης

Διακριτική και υποβλητική έκφραση των συναισθημάτων

Με την ολοκλήρωσή τους αναρτώνται στο ιστολόγιο.

3η ομάδα

Κ. Π. Καβάφης, [«Περιμένοντας τους βαρβάρους»](#)

Το 1910 είναι το όριο της πλέον παραγωγικής περιόδου του Παλαμά ως ποιητή, και το 1911 είναι η χρονιά που ο σύγχρονός του Κ. Π. Καβάφης έφθασε στην ωριμότητά του. Στην πρωτεύουσα του Ελληνισμού την Αθήνα έζησε ο Παλαμάς, όταν φιλοδοξία του ελληνικού κράτους ήταν να επεκτείνει τα σύνορά του και στην ελληνική, κοσμοπολίτικη, εμπορική κοινότητα της Αλεξάνδρειας έζησε ο Καβάφης, όπου ο Ελληνισμός είχε επεκταθεί χρόνια πριν και δε γνώριζε σύνορα. Στην Αθήνα το 1899 γράφει ο Κ. Παλαμάς τον *Δωδεκάλογο του Γύφτου* και στην Αλεξάνδρεια ο Κ. Π. Καβάφης γύρω στα 1900 το «Περιμένοντας τους βαρβάρους». Δύο σύγχρονοι ποιητές που πορεύτηκαν παράλληλα και αντίθετα.

1η δραστηριότητα

Στόχος μας για να κατανοήσουμε την παραλληλία και τις αντιθέσεις των ποιητών είναι διαβάζοντας το απόσπασμα του «Προφητικού» από τον *Δωδεκάλογο του Γύφτου* του Παλαμά και το «Περιμένοντας τους βαρβάρους» του Καβάφη να κατανοήσουμε τη στάση των δύο ποιητών μπροστά σε μια «Χώρα» που κινδυνεύει. Ποια είναι αυτή η στάση; Συμπληρώνουμε τον πίνακα με στίχους από τα ποιήματα, που φανερώνουν τη στάση.

<p>Κ. Παλαμάς</p> <p><i>Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου</i></p>	<p>Κ. Π. Καβάφης</p> <p>«Περιμένοντας τους βαρβάρους»</p>

2η δραστηριότητα

Διαβάζοντας τα ποιήματα του Κ. Π. Καβάφη [«Περιμένοντας τους βαρβάρους»](#), [«Ιθάκη»](#), [«Αλεξανδρινοί βασιλείς»](#) διακρίνουμε την ικανότητά του να αντλεί από την Ιστορία και να εκφράζεται με γλώσσα ζωντανή τόσο «που μηδένιζε την απόσταση της ποίησης, από την κοινή και καθημερινή συνεννόηση» (Γ. Δάλλας).

Έχοντας υπόψη και τα παρακάτω αποσπάσματα φτιάχνουμε έναν πίνακα με τα χαρακτηριστικά της γλώσσας και της μορφής των ποιημάτων του στην προσπάθειά μας να κατανοήσουμε την προσωπική ποιητική φωνή του Καβάφη:

Ο Καβάφης, μολονότι ανήκει στη λόγια παράδοση, συμπεριφέρεται προς τη γλώσσα σαν δημοτικιστής [...] από την άποψη της ψυχολογικής διάθεσης του ανθρώπου που θέλει να μιλήσει μια παρούσα λαλιά. (Γ. Σεφέρης)

Στη γλώσσα του Καβάφη δεν υπάρχει ούτε μία λέξη πλαστή, με ψεύτικη λάμψη, με ξένα στολίδια. Γιατί εκείνος γνωρίζει τη μοναδική αλήθεια: πως γλωσσοπλάστης μπορεί να είναι μονάχα ο λαός, όχι ο ποιητής [...]. Ο ποιητής έρχεται και αξιοποιεί το γλωσσικό θησαυρό όπως έχει διαμορφωθεί στο στόμα

του λαού. [...] Μέσα σ' άλλα πολύτιμα μαθήματα που μας έχει δώσει με το έργο του ο Καβάφης, είναι και ο σεβασμός στη γλώσσα μας» (Μαργαρίτα Δαλμάτη)

Έβλεπε την ελληνική γλώσσα, από την αρχαία ως τη σύγχρονη εποχή, ως πολύμορφη, αλλά ενιαία οντότητα, γεμάτη πλούτη για τον ποιητή. (P. Bean)

Γλώσσα των ποιημάτων του Κ. Π. Καβάφης	Μορφή των ποιημάτων του Κ. Π. Καβάφης

3η δραστηριότητα

Η ανάγνωση του ποιήματος του Κ. Π. Καβάφης «Περιμένοντας τους βαρβάρους» μας βοήθησε να κατανοήσαμε τη σχέση του ποιητή με την πατρίδα;

Διαβάζουμε και το άρθρο [Ο ποιητής θα μας περιμένει στο νέο του σπίτι](#) το οποίο θα μας βοηθήσει να απαντήσουμε ταυτόχρονα και στο εξής ερώτημα: *Γιατί ο Καβάφης «εξακολουθεί να μιλά στους πιτσιρικάδες και να διαβάζεται ως σύγχρονος ποιητής, έχοντας αποκτήσει το κύρος και την αίγλη ενός οικουμενικού ποιητή»; Πώς αντιλαμβάνεστε τον όρο οικουμενικός ποιητής;*

Απαντάμε και στα δύο ερωτήματα με ένα κείμενο-σχόλιο περίπου 100 λέξεων. Το γράφουμε με το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (Word). Χρησιμοποιούμε διαφορετική γραμματοσειρά και μέγεθος στα σημεία του κειμένου μας που θέλουμε να δώσουμε έμφαση.

Ή

Δημιουργούμε μία παρουσίαση (PowerPoint) για τον Κ. Π. Καβάφη (λόγος, εικόνα, κίνηση· όχι περισσότερες από οκτώ διαφάνειες).

Ή

Δημιουργούμε το «σύννεφο λέξεων» των ποιημάτων «Περιμένοντας τους Βαρβάρους» και «Ιθάκη» του Κ. Π. Καβάφη.

Ή

Δημιουργούμε μία αφίσα για την Παγκόσμια Μέρα Ποίησης (21 Μαρτίου 2013). Γνωρίζουμε ότι το 2013 είναι «Έτος Κ. Π. Καβάφη».

Με την ολοκλήρωσή τους αναρτώνται στο ιστολόγιο.

4η ομάδα

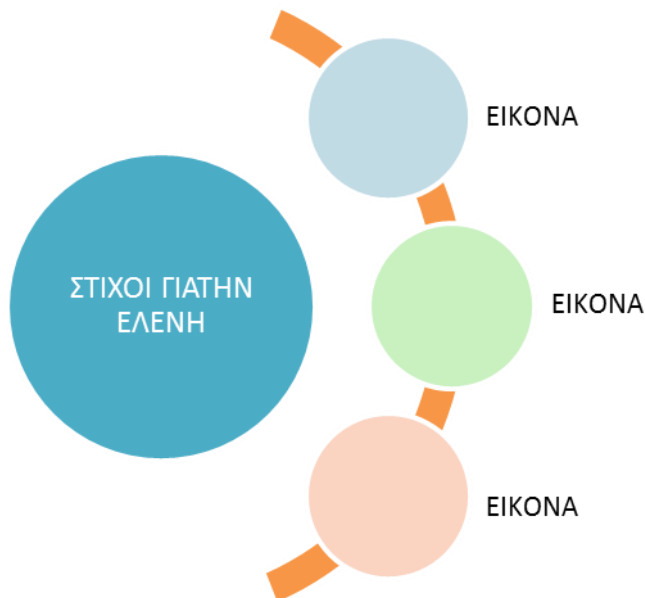
Γ. Σεφέρης, «[Ελένη](#)»

Ο Γ. Σεφέρης παρουσιάζει αρχαίους μύθους προσαρμοσμένους στη σύγχρονη πραγματικότητα, έτσι που να εκφράζουν σύγχρονες εμπειρίες. Στο ποίημα «Ελένη» χρησιμοποίησε τους δύο αρχαίους μύθους της [Ελένης](#) και του [Τεύκρου](#). Στόχος μας είναι να γνωρίσουμε τον τρόπο αξιοποίησης των μύθων προκειμένου να κατανοήσουμε τη στάση του ποιητή ως έλληνα πολίτη και πολιτικού έναντι της πατρίδας του.

1η δραστηριότητα

Ο Γ. Σεφέρης μιλώντας για τον δόλο των ανθρώπων χρησιμοποίησε τον μύθο της Ελένης. Πώς περιγράφει ο ποιητής

- Την πραγματική, «ζωντανή» Ελένη που συνάντησε μια «νύχτα στ' ακροθαλάσσι του Πρωτέα»; Φτιάχνουμε το πορτρέτο της. Βάσει των στοιχείων της περιγραφής πώς θα χαρακτηρίζαμε την περιγραφή του ποιητή; Στην παρακάτω παράσταση τοποθετούμε στον μεγάλο κύκλο τους στίχους του Σεφέρη που περιγράφει την Ελένης και στους μικρότερους παραπέμπουμε σε τρεις πίνακες ζωγραφικής εμπνευσμένους από το πρόσωπο της Ελένης.
- Το «είδωλο» της Ελένης στους στίχους 48-50;

2η δραστηριότητα

Η υιοθέτηση του μοντερνισμού σήμαινε την αναζωογόνηση της ελληνικής ποιητικής παράδοσης και ο κοσμοπολίτης Γ. Σεφέρης εισάγει ουσιαστικά τον μοντερνισμό στην Ελλάδα.

Ποια γνωρίσματα του ελληνικού μοντερνισμού εμφανίζονται στο ποίημα «Ελένη»; Εντοπίζουμε τους στίχους. Χρωματίζουμε με διαφορετικό χρωματισμό το κάθε στοιχείο. Αλλάζουμε τη γραμματοσειρά και το μέγεθός της στα στοιχεία: χρήση μυθικών υπαινιγμών και αναφορών στο αρχαίο παρελθόν, συνειρμική λειτουργία της μνήμης, μορφική ελευθερία.

Ελληνικός μοντερνισμός

Γ.ΣΕΦΕΡΗ «ΕΛΕΝΗ»

- Υπέρβαση του «καρνωτακισμού» και της παραδοσιακή στιχουργίας.
- Ενσωμάτωση των ζωντανών στοιχείων της παράδοσης (ποιητικός ρυθμός, γλώσσα δημοτικής ποίησης)
- Συμφιλίωση του θέματος με την απόλυτη καθαρότητα της εικόνας.
- Εγγενής μουσικότητα.
- Χρήση μυθικών υπαινιγμών και αναφορών στο αρχαίο παρελθόν.
- Έμφαση στο φως και το τοπίο με στόχο την προβολή των πνευματικών αξιών που υποβάλλει το συγκεκριμένο τοπίο.
- Αναπόληση του παρελθόντος

με αίσθημα μελαγχολίας,
αποτέλεσμα της
αυτογνωσίας και της
αναζήτησης αυθεντικής
ζωής.

- Επιθυμία για απελευθέρωση της ατομικότητας του ανθρώπου.
- Συνειρμική λειτουργία της μνήμης.
- Κυριαρχία του τραγικού και της τραγικής θεώρησης της ιστορίας.
- Μορφική ελευθερία.

3η δραστηριότητα

Ο Τεύκρος χρησιμοποιήθηκε από τον ποιητή ως «προσωπείο». Έτσι το πρόσωπο του ποιητή μετακινείται με μια σειρά δραματικών μεταμορφώσεων ποιητής-αηδόνι-Τεύκρος. Εντοπίζουμε τους στίχους και συμπληρώνουμε τον πίνακα που επιβεβαιώνει τη σχέση.

ΠΟΙΗΤΗΣ

- ΚΕΙΜΕΝΟ
- ΚΕΙΜΕΝΟ

ΤΕΥΚΡΟΣ

- ΚΕΙΜΕΝΟ
- ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΗΔΟΝΙ

- ΚΕΙΜΕΝΟ

4η δραστηριότητα

Επιλέγουμε από το ποίημα τον στίχο ή τους στίχους που κατά τη γνώμη μας φανερώνουν τη στάση του Γ. Σεφέρη ως έλληνα πολίτη και πολιτικού έναντι της πατρίδας. Διατυπώνουμε την άποψή μας για τη σχέση του Γ. Σεφέρη με την πατρίδα. Χρησιμοποιούμε το Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου.

Με την ολοκλήρωσή τους αναρτώνται στο ιστολόγιο.

5η ομάδα

Ο. Ελύτης, [Στα χτήματα βαδίσαμε όλη μέρα...], «[Ο ήλιος](#)»

Ο Ο. Ελύτης διαμορφώνει μια ιδιότυπη σχέση με τον υπερρεαλισμό. Αντλεί από τον υπερρεαλισμό τη μαγεία των λέξεων, την αυτονομία τους, την άλογη σύνδεσή τους, την αστιξία, την εικονοπλαστική φαντασία. Κυρίως όμως δανείζεται την αποθέωση των αισθήσεων. Ωστόσο η γλώσσα του είναι λυρική και στα ποιήματά του διακρίνουμε θεματικό ιστό.

1η δραστηριότητα

- Εντοπίζουμε στα ποιήματα τα εκφραστικά μέσα που αναδεικνύουν την επιρροή του υπερρεαλισμού στον Ο. Ελύτη. Χρωματίζουμε κάθε στοιχείο με διαφορετικό χρώμα. Αλλάζουμε τη γραμματοσειρά στο στοιχείο που συναντάμε περισσότερο. Γράφουμε μία παράγραφο με τις παρατηρήσεις μας.
- Αλλάζουμε τη γραμματοσειρά στα ρήματα του ποιήματος [Στα χτήματα βαδίσαμε όλη μέρα...]. Ποιο ρηματικό πρόσωπο κυριαρχεί;

2η δραστηριότητα

- Ο ποιητής και στα δύο ποιητικά του κείμενα αναφέρεται στην πατρίδα. Στο ποίημα «Ο ήλιος» τη χαρακτηρίζει «όμορφη και παράξενη». Κατανοούμε το χαρακτηρισμό; Συμπληρώνουμε στο πρώτο πλαίσιο τις αντιθέσεις που εντοπίζουμε. Στο δεύτερο πλαίσιο γράφουμε έναν στίχο του ποιήματος που κατά την άποψή μας δίνει το βασικό στοιχείο της πατρίδας.
- Στο ποίημα [Στα χτήματα βαδίσαμε όλη μέρα...] ο ποιητής καταλήγει «Είμαστε από καλή γενιά». Μπορούμε να κατανοήσουμε τη συλλογιστική πορεία του ποιητή μέχρι τον καταληκτικό στίχο; Συμπληρώνουμε στο πρώτο πλαίσιο τις χαρακτηριστικές εικόνες του κειμένου. Στο δεύτερο πλαίσιο γράφουμε ένα στίχο του ποιήματος που κατά την άποψή μας δίνει το βασικό στοιχείο της πατρίδας.

Ο. Ελύτης, «Ο ήλιος» (*Ο ήλιος ο ηλιάτορας*)

Αντιθέσεις	Στίχος

Ο. Ελύτης, [Στα χτήματα βαδίσαμε όλη μέρα...] (*Ηλιος ο πρώτος*)

Εικόνες	Στίχος

3^η δραστηριότητα

- Φτιάχνουμε το σύννεφο λέξεων (<http://www.wordle.net/>) των δύο ποιημάτων.
- Παρατηρώντας τους πίνακες της 2^{ης} δραστηριότητας και το σύννεφο λέξεων των ποιημάτων μπορούμε να απαντήσουμε στο ερώτημα: Ποια η στάση του ποιητή έναντι της Πατρίδας και τι υπογραμμίζει μια τέτοια στάση, λαμβάνοντας υπόψη ότι το ποίημα «Ο ήλιος» (*Ο ήλιος ο ηλιάτορας*) γράφτηκε το 1971 και το απόσπασμα [Στα χτήματα βαδίσαμε όλη μέρα...] (*Ηλιος ο πρώτος*) δημοσιεύτηκε στα 1943;

Με την ολοκλήρωσή τους αναρτώνται στο ιστολόγιο.

1η Ομάδα

Δ. Σολωμός: «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» Σχ. Γ'1, [«Ο Κρητικός» απ.5 \[22\]](#)

Διαβάζουμε τον στοχασμό του ποιητή «όλα αυτά, όσο μεγαλύτερα είναι και πλέον διάφορα, εις τόσο υψηλότερο στυλοπόδι σταίνουν την Ελευθερία μεστήν από το χρεός, δηλαδή από όσα περιέχει η Ηθική, η Θρησκεία, η Πατρίδα, η Πολιτική κ.ά.» από τους «Ελεύθερους Πολιορκημένους» για να αντιληφθούμε τη θέση του για τη σύνθετη έννοια της Ελευθερίας και να αναδείξουμε την εικόνα που έχει ο ποιητής για την πατρίδα τη δεκαετία 1833-1834. Θυμόμαστε ξανά τον στίχο του Ν. Βρεττάκου «Τὸ πρόσωπό σου, τῆς Ἑλλάδας πρόσωπο, Ποιητή...», ο οποίος πιστεύουμε ότι αποκαλύπτει τη σχέση Δ. Σολωμού και Πατρίδας.

Στη συνέχεια διαβάζουμε τα κείμενα [«Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» Σχ. Γ',1](#) και [«Ο Κρητικός» απ.5\[22\]](#) και έχοντας υπόψη τα παραπάνω μπορούμε να ξεκινήσουμε.

1η Δραστηριότητα

Διαβάζουμε τους στίχους

Δ. Σολωμός, «Ο Κρητικός»

*[...] στον Ψηλορείτη όπου συχνά μ' ετράβουνεν ο πόνος,
κι έβλεπα τ' άστρο τ' ουρανού μεσουρανίς να λάμπει
και του γελούσαν τα βουνά, τα πέλαγα κι οι κάμποι·
κι ετάραζε τα σπλάχνα μου ελευθερίας ελπίδα
κι εφώναζα: «ω θεϊκιά κι όλη αίματα Πατρίδα»
κι άπλωνα κλαίοντας κατ' αυτή τα χέρια με καμάρι·
καλή 'ν' η μαύρη πέτρα της και το ξερό χορτάρι[...]*

Δ. Σολωμός, «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» σχ. Γ

*Μητέρα, μεγαλόψυχη στον πόνο και στη δόξα,
Κι' αν στο κρυφό μυστήριο ζουν πάντα τα παιδιά σου
Με λογισμό και μ' όνειρο, τί χάρ' έχουν τα μάτια [...]*

- Ποια χαρακτηριστικά αποδίδει στην πατρίδα ο ποιητής και τι φανερώνουν; Αιτιολογούμε την απάντησή μας λαμβάνοντας υπόψη τον χρόνο και την αιτία γραφής των στίχων.

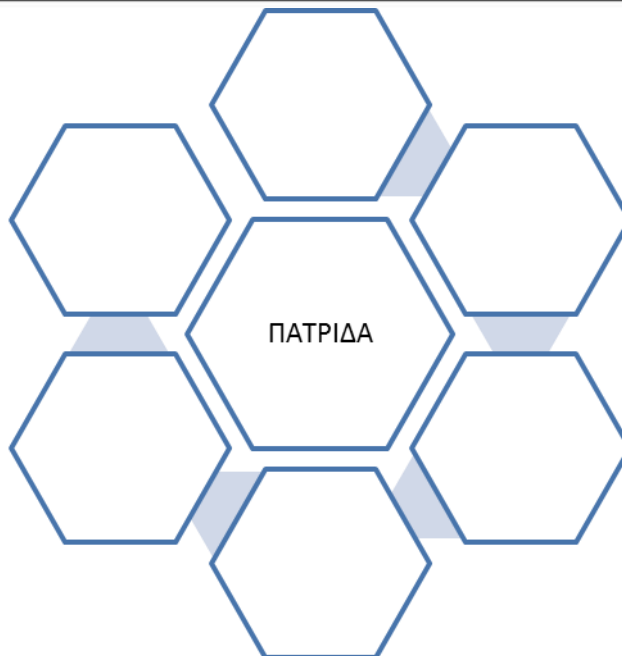
2η Δραστηριότητα

Στο 5ο [22] απόσπασμα του «Κρητικού» εντοπίζουμε τις εικόνες. Χρωματίζουμε τις εικόνες με διαφορετικό χρωματισμό, αλλάζουμε τη γραμματοσειρά και το μέγεθός της για να αναδείξουμε την ποικιλία των εικόνων. Συμπληρώνουμε τον πίνακα:

ΕΙΚΟΝΕΣ ΟΠΤΙΚΕΣ	ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΚΟΥΣΤΙΚΕΣ	ΕΙΚΟΝΕΣ ΜΕ ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

3^η δραστηριότητα

- Στο κεντρικό εξάγωνο τοποθετούμε τη βασική ιδέα των αποσπασμάτων, την πατρίδα. Επιλέγουμε από τα αποσπάσματα τον στίχο που, κατά τη γνώμη μας, την υπογραμμίζει. Τοποθετούμε στα εξάγωνα του κύκλου τα στοιχεία της Φύσης, που χρησιμοποιεί ο ποιητής για να δώσει την εικόνα της πατρίδας. Επιλέγουμε στίχους για κάθε στοιχείο.

Με την ολοκλήρωσή τους αναρτώνται στο ιστολόγιο.

2η ομάδα

A. Σικελιανός, «[Πνευματικό εμβατήριο](#)» (απόσπασμα)

1η δραστηριότητα

Λίγες μέρες μετά το τέλος του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου ο Α. Σικελιανός στο περιοδικό *Ελεύθερα Γράμματα* δημοσιεύει το «Πνευματικό Εμβατήριο» Τη μοίρα της Ελλάδας ο ποιητής την αισθάνεται δική του μοίρα. Η έγνοια του και η αγωνία του γι’ αυτήν την καινούρια Λευτεριά της Ελλάδας και της Ανθρωπότητας που κινδύνευε, παρά τις θυσίες του πολέμου, εκφράζεται με την κραυγή «Ομπρός· βοηθάτε να σηκώσουμε τον ήλιο πάνω απ’ την Ελλάδα·/ομπρός, βοηθάτε να σηκώσουμε τον ήλιο πάνω από τον κόσμο!». Ο ποιητής σαλπίζει ένα πραγματικό εμβατήριο για την Ελλάδα. Καλεί σε αγώνα για την ανόρθωση της πατρίδας.

- Ποια εικόνα για την πατρίδα του οραματίζεται ο ποιητής ;
- Γράφουμε με το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (Word) ένα κείμενο σχόλιο για τη σχέση του Σικελιανού με την πατρίδα, περίπου 150 λέξεων, λαμβάνοντας υπόψη την εποχή συγγραφής του κειμένου και τον στίχο «Η γη μας αρκετά λιπάστηκε από σάρκα ανθρώπου».

2η δραστηριότητα

Ο Άγγελος Σικελιανός εγκατέλειψε χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης και άρχισε να συνομιλεί με τον μοντερνισμό. Στον παρακάτω πίνακα εντοπίζουμε ποια από τα στοιχεία του μοντερνισμού φαίνεται να υπάρχουν στο κείμενο και παραπέμπουμε στους αντίστοιχους στίχους.

Χαρακτηριστικά στοιχεία του μοντερνισμού	A. Σικελιανός, «Πνευματικό εμβατήριο», (απόσπασμα)
• Υπέρβαση της παραδοσιακής στιχοουργίας.	

- Ενσωμάτωση των ζωντανών στοιχείων της παράδοσης (ποιητικός ρυθμός, γλώσσα δημοτικής ποίησης)
- Συμφιλίωση του θέματος με την απόλυτη καθαρότητα της εικόνας.
- Εγγενής μουσικότητα.
- Χρήση μυθικών υπαινιγμών και αναφορών στο αρχαίο παρελθόν.
- Έμφαση στο φως και το τοπίο με στόχο την προβολή των πνευματικών αξιών που υποβάλλει το συγκεκριμένο τοπίο.
- Αναπόληση του παρελθόντος με αίσθημα μελαγχολίας, αποτέλεσμα της αυτογνωσίας και της αναζήτησης αυθεντικής ζωής.
- Επιθυμία για απελευθέρωση της ατομικότητας του ανθρώπου
- Συνειρμική λειτουργία της μνήμης.

- **Κυριαρχία του τραγικού και της τραγικής θεώρησης της ιστορίας.**
- **Μορφική ελευθερία**

Με την ολοκλήρωσή τους αναρτώνται στο ιστολόγιο.

3η ομάδα

Λορέντζος Μαβίλης, [«Στην Πατρίδα»](#)

Ο Λορέντζος Μαβίλης [...] ανήκει στην επτανησιακή παράδοση, όπως διαμορφώνεται από τον Σολωμό και τους επιγόνους του και κυρίως από τον δάσκαλό του και στενό φίλο, τον Πολυλά. [...] Φλογερός πατριώτης και οραματιστής, [...] συμμετέχει ενεργά στους απελευθερωτικούς αγώνες του έθνους: το 1896 μάχεται στην επαναστατημένη Κρήτη, το 1897 βρίσκεται, με δικό του εθελοντικό σώμα, στα βουνά της Ηπείρου, όπου και τραυματίζεται. Μερικά χρόνια αργότερα ο Βενιζέλος τον παίρνει στο επιτελείο του και το 1910 εκλέγεται βουλευτής στη Β' Αναθεωρητική Βουλή. Ο λόγος του στη Βουλή (16.2.1911) για το «γλωσσικό» άρθρο 107 του Συντάγματος αποτελεί την κορύφωση των αγώνων του για τη δημοτική γλώσσα και σταθμό στην ιστορία του γλωσσικού ζητήματος. [...] Η ανώτατη πράξη του βίου του όμως υπήρξε ο θάνατός του στο πεδίο της μάχης. Διαθέτουμε μια φωτογραφία με τον ποιητή να κείτεται στο χώμα και γύρω του, σκυφτοί, να τον φροντίζουν οι συμπολεμιστές του. Ηρωικός θάνατος με στυλ ομηρικό! [...]

1^η δραστηριότητα

Στο ποίημα «Στην Πατρίδα» ο Λορέντζος Μαβίλης ακολουθεί τον παραδοσιακό τρόπο γραφής. Τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο ποιητής αναδεικνύουν τη φιλοπατρία του. Σημειώνουμε στον παρακάτω πίνακα εικόνες, μεταφορές, παρομοιώσεις.

Εκφραστικά μέσα	Λορέντζος Μαβίλης Στην Πατρίδα
Εικόνες	
Μεταφορές	
Παρομοιώσεις	

2^η δραστηριότητα

Δίδουμε την εικόνα της πατρίδας αναφερόμενοι σε στοιχεία που χρησιμοποιεί ο Λορέντζος Μαβίλης για να συνθέσει την εικόνα της. Χρησιμοποιούμε το Πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου. Γράφουμε 80-100 λέξεις.

Θέτουμε ως τίτλο της παραγράφου έναν στίχο του ποιήματος.

Με την ολοκλήρωσή τους αναρτώνται στο ιστολόγιο.

4η ομάδα

Κ. Π. Καβάφης, «[Θερμοπύλες](#)»

Για τη σχέση του Κ. Π. Καβάφη με την ιστορία σημείωσε ο Γ. Σεφέρης: «Το σπουδαιότερο μέσο που έχει ο Καβάφης για να κάνει ποίηση... Η ιστορία, η σημερινή και η αλλοτινή, έχει γίνει ένα με την ευαισθησία του· τον αλλοιώνει· τον κάνει πραγματικό· την κάνει πραγματική. Αλεξάνδρεια, Αντιόχεια, Σιδών... Ιάσων Κλεάνδρου, Δημήτριος Σωτήρ, Ιουλιανός... και οι Γραικοί, και οι Σύροι και οι Εβραίοι... Οι πολιτείες αρμενίζουν με όλες τούτες τις ψυχές· με την απάτη· με την προδοσία... με τις αισθήσεις και τις επιθυμίες τους...» .

1^η δραστηριότητα

Ο Κ. Π. Καβάφης έχει έναν ιδιότυπο τρόπο γραφής. Διακρίνεται

- για την ικανότητά του να αντλεί από τα γεγονότα της ιστορίας κάτι που έχει οικουμενικό ενδιαφέρον, σύμφωνα με τον Bowra
- την ειρωνεία του που είναι οξύτατη
- το δραματικό στοιχείο
- το χαλαρό μέτρο και την ανισοσυλλαβία των στίχων
- το πεζολογικό ύφος
- την πληροφοριακή γραφή, περιγραφική και διανοητική που συμπεραίνει, σχολιάζει, συζητά.

Η ποίησή του συγκινεί, αλλά και προβληματίζει, καθώς ο έρωτας, ο θάνατος, η βία και η μέθη της εξουσίας, η διάψευση των ιδανικών διαπερνούν ως θέματα τους στίχους του.

- Γράφουμε μία παράγραφο με το πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου περίπου 80 λέξεων για την ποιητική γραφή του Κ. Π. Καβάφη με βάση το ποίημα «Θερμοπύλες».

2^η δραστηριότητα

Δίδουμε την εικόνα της πατρίδας αναφερόμενοι σε στοιχεία που χρησιμοποιεί ο Κ. Π. Καβάφης για να συνθέσει την εικόνα της. Χρησιμοποιούμε το Πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου. Γράφουμε 60-80 λέξεις.

Θέτουμε ως τίτλο της παραγράφου έναν στίχο του ποιήματος.

Με την ολοκλήρωσή τους αναρτώνται στο ιστολόγιο.

5η ομάδα

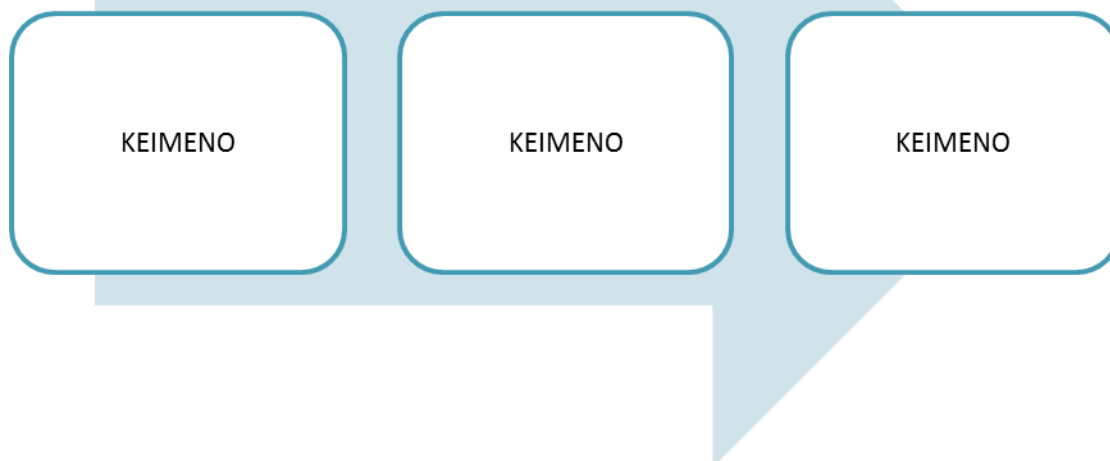
Γ. Ρίτσος: [Ρωμοσύνη](#), «[Ο τόπος μας](#)»

Το ποίημα *Ρωμοσύνη* γράφτηκε από τον Γ. Ρίτσο στο χρονικό διάστημα 1945-1947 και δημοσιεύτηκε το 1954 στον τόμο *Αγρύπνια*. Ο τίτλος του κειμένου «παραπέμπει στον ιστορικό αλλά και τον σύγχρονο ελληνισμό, που βιώνεται ως λαϊκή παράδοση και όχι ως ιστορία ή μυθολογία [...] Η *Ρωμοσύνη* ζωντανεύει όλους τους αγώνες του ελληνικού λαού που δεν είναι παρά οι αγώνες αυτού του απότομου και ασυμβίβαστου τόπου, εναντίον των ξένων επιδρομέων...».

1η δραστηριότητα

Ο άρρηκτος δεσμός φύσης και Έλληνα και η ταύτιση του ελληνικού τοπίου με την Πατρίδα παρουσιάζεται στους στ.1-16 ως πορεία από τη φύση στον άνθρωπο και στην ιδέα.

Στο παρακάτω σχήμα τοποθετούμε τους στίχους που παρουσιάζουν αυτήν την πορεία, υπογραμμίζοντας τις λέξεις (ουσιαστικά, ρήματα, επίθετα) που έχουν ιδιαίτερο νοηματικό βάρος. Χρωματίζουμε και αλλάζουμε το μέγεθος της γραμματοσειράς εκείνων των λέξεων που λειτουργούν ως σύμβολα.

2^η δραστηριότητα

«Θα περίμενε κανείς [οι υπερρεαλιστές] να στρέψουν την πλάτη τους στο παρελθόν, και ειδικότερα το ελληνικό, μένοντας πιστοί στις αρχές του γαλλικού υπερρεαλιστικού κινήματος. Στην πραγματικότητα οι υπερρεαλιστές δεν αδιαφόρησαν καθόλου για τους προγενέστερους Έλληνες συγγραφείς [...]. Ο υπερρεαλισμός στη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου συνέχισε να σφυρηλατεί νέους δεσμούς με κάποια θεμελιακά στοιχεία της ελληνικής παράδοσης».

- Ποια στοιχεία υπερρεαλιστικά εντοπίζουμε στο απόσπασμα από τη *Ρωμιούσση*; Χρωματίζουμε με διαφορετικό χρωματισμό το κάθε στοιχείο. Στη συνέχεια φτιάχνουμε έναν πίνακα με τα υπερρεαλιστικά στοιχεία που εντοπίσαμε.

Αλλάζουμε το μέγεθος της γραμματοσειράς όπου εντοπίζουμε στοιχεία παράδοσης.

3^η δραστηριότητα

Ο Γ. Ρίτσος αγαπούσε τις εικαστικές τέχνες. Έλεγε «τη ζωγραφική την αντιμετωπίζω σαν έναν άλλο τρόπο άσκησης της ποίησης. Βέβαια, το υλικό των δύο τεχνών είναι διαφορετικό, όμως η έκφρασή τους ξεκινάει από το ίδιο κέντρο [...]. Το συγκλονιστικό στοιχείο της ζωγραφικής είναι η δυνατότητά της να αποτυπώνει και να στερεοποιεί εικόνες που από τη φύση τους είναι ρευστές, για να τις ρευστοποιεί κατόπιν με το δικό της τρόπο. Όπως στην ποίηση η μια λέξη βοηθάει την άλλη και η μείξη τους οδηγεί σε μια ανακάλυψη, έτσι και η ζωγραφική λειτουργεί απρόβλεπτα ξεπερνώντας πολλές φορές κάθε προσχέδιο».

Για να εμβαθύνουμε στη σχέση Φύση/Τόπος/Πατρίδα και άνθρωπος αναφερόμαστε στις εικόνες των στίχων 23-34. Τις εντοπίζουμε. Τι σκιαγραφούν οι εικόνες; Πώς θα τις χαρακτηρίζαμε; Αιτιολογούμε το χαρακτηρισμό.

Φτιάχνουμε μία παρουσίαση (PowerPoint) με 4-6 διαφάνειες. Στην πρώτη χρησιμοποιούμε τις εικόνες των στίχων 23-34(χρησιμοποιούμε λέξεις) και στις τρεις επόμενες εικαστικά έργα του Γ. Ρίτσου που αναζητούμε στο διαδίκτυο.

Η

Με το πρόγραμμα Windows Movie Maker δημιουργούμε με τον ίδιο τρόπο ένα μικρό video.

Με την ολοκλήρωσή τους αναρτώνται στο ιστολόγιο.

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Η εφαρμογή του σεναρίου έδειξε ότι το σενάριο μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τη Λέσχη Ανάγνωσης του σχολείου ή από τον όμιλο Λογοτεχνίας του σχολείου.

Μπορεί το σενάριο να αποκτήσει μεγαλύτερη διάρκεια με τον εμπλουτισμό του με ποιητικά κείμενα και άλλων ποιητών, παραδοσιακών, μοντέρνων και μεταμοντέρνων και να αποκτήσει έτσι μεγαλύτερη πληρότητα. Κατά συνέπεια η ανάγνωση της ποίησης μπορεί να επεκταθεί όλη τη σχολική χρονιά. Η γνωριμία με ποιητές που γράφουν σήμερα, με συνθέτες που έχουν μελοποιήσει ποίηση ή ακόμη και με δημιουργούς που συμμετέχουν σε εργαστήρια δημιουργικής γραφής για την ποίηση μπορεί να γίνει στόχος για τη Λέσχη ή τον Όμιλο σε μια προσπάθεια εξοικείωσης με την ανάγνωση της ποίησης.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σενάριο στην εφαρμογή του είχε αρκετή δυσκολία. Πρώτα γιατί οι μαθητές δεν ήταν εξοικειωμένοι με την ανάγνωση ποιητικών κειμένων· κάτι που για να επιτευχθεί θέλει και χρόνο αρκετό και προσωπική προσπάθεια. Η εφαρμογή του σεναρίου ανέδειξε την ανάγκη για μεγαλύτερη χρονική διάρκειά του. Επίσης, οι μαθητές δεν είχαν εκείνες τις γνώσεις που λειτουργούν ως προϋπόθεση για την πρόσληψη και κατανόηση του έργου συγκεκριμένων δημιουργών.

Η δυσκολία αντιμετωπίστηκε

A) Στην αξιοποίηση των ΤΠΕ. Το οπτικοακουστικό αρχείο της ΕΡΤ με εκπομπές όπως *Εποχές και συγγραφείς*, *Η δε πόλις ελάλησεν*, οι παραγωγές της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου, το Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, ο διαδικτυακός τόπος του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού βοήθησαν έτσι ώστε με τρόπο άμεσο και παραστατικό οι μαθητές να γνωρίσουν τους ποιητές και το έργο τους. Παράλληλα με τη χρήση του προγράμματος επεξεργασίας κειμένου οι μαθητές αντιλήφθηκαν την κατασκευή του λογοτεχνικού λόγου (εικονοποιία,

σχήματα λόγου), ενώ με τη δημιουργία του σύννεφου λέξεων μπόρεσαν να εντοπίζουν λέξεις-κλειδιά του ποιητικού κειμένου γύρω από τη βασική ιδέα που ήταν μεν η πατρίδα, αλλά και οι τρόποι με τους οποίους μιλάμε για την πατρίδα αποδείχτηκε ότι είναι πολλοί.

Β) Με την παρέμβαση (διευκρινιστική, συμπληρωματική, καθοδηγητική) της διδάσκουσας. Στη διάρκεια της β' φάσης και συγκεκριμένα το τετράωρο (5^η, 6^η, 7^η, 8^η ώρα) η διδάσκουσα έκανε μικρές εισηγήσεις προς όλες τις ομάδες με αφορμή τα ποιητικά κείμενα που οι ομάδες διάβαζαν, π.χ. το ποίημα του Γ. Σεφέρη «Ελένη» ήταν η αφορμή να μιλήσουμε αρκετά για τα χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης, αλλά και για τη σχέση ποίησης και πολιτικής. Οι γνώσεις που δόθηκαν σε αυτό το σημείο βοήθησαν στην ανάγνωση των ποιημάτων του Γ. Ρίτσου και του Α. Σικελιανού. Η ανάγνωση του ποιήματος «Περιμένοντας τους βαρβάρους» του Κ. Π. Καβάφη, επίσης, δυσκόλεψε αρκετά τους μαθητές, ενώ η «Ιθάκη» και το ταξίδι για την πατρίδα κατανοήθηκε άμεσα.

Παρά τις δυσκολίες οι μαθητές προσπάθησαν και ανταποκρίθηκαν οι περισσότεροι στις απαιτήσεις του σεναρίου. Συνεργάστηκαν στις ομάδες και δούλεψαν για την ολοκλήρωση του σεναρίου.

Στη συζήτηση με την ποιήτρια συμμετείχε όλο το τμήμα, ενώ τη συζήτηση παρακολούθησε και ένα τμήμα της Β' τάξης, που εκδήλωσε την επιθυμία και μία ομάδα μαθητών από τη Γ' τάξη, που είχαν γνωρίσει την Μ. Βλαχάκη από προηγούμενη εκδήλωση. Την επομένη οι μαθητές εκφράστηκαν με θετικά λόγια για όλη την προσπάθεια που κάναμε ως τμήμα στο μάθημα της Λογοτεχνίας και για τη συνάντηση με την ποιήτρια.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αποστολίδου, Β & Ε. Χοντολίδου (επιμ.). 2002. *Λογοτεχνία και εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Beaton, R. 2003. *Εισαγωγή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία*. Αθήνα: Νεφέλη. Γεωργιάδου, Α. 2006. *Η ποιητική περιπέτεια. Μια περιδιάβαση στη νεοελληνική ποίηση μέσα από τους κυριότερους ιστορικούς σταθμούς και τα λογοτεχνικά ρεύματα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Καπλάνη, Β. & Λ. Κουντουρά. 2004 [2000]. Η λογοτεχνία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: από το μαθητή στον αναγνώστη. Στο *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο ... Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, επιμ. Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη & Ε. Χοντολίδου, 161-168. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Κελεπούρη, Μ. & Χοντολίδου, Ε. 2012. Μελέτη για τα εκπαιδευτικά σενάρια στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.3_melete_senarion_logotekhnias_2.pdf [23/9/2012].

Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού νέων εφηβικής ηλικίας και (γλωσσική) εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greek-language.gr/greekLang/files/document/practice/technologikos_grammatismos_3.pdf [15.11.2010].

Παντζαρέλας, Π. 2012. Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelas_0.pdf [23/9/2012].

Φρυδάκη, Ευ. 2003. *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική.